SPISY ADOLFA HEYDUKA

XVIII

V ZÁŠERU MINULOSTI

PG
5038
H48
1900
SV. 18

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

XVIII.

V ZÁŠERU MINULOSTI

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA
V PRAZE.

ADOLF HEYDUK

V ZÁŠERU MINULOSTI.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA
V PRAZE.

PG
5038
H48
1900
sv.18

VEŠKERÁ PRÁVA VYHRAZENA.

LIBRARY
SEP 22 1966
UNIVERSITY OF TORONTO
1126701

V ZÁŠERU MINULOSTI.

Smrt Břetislavova

Staré lesy kolem Zbečna
samý vzdech,
jak by smrt v těch ukryla se
v porostech.

V Noci vlasech skvostem plála
hvězdná druž;
za dubem skryl s oštěpem se
mračný muž.

Dusot z dálky: komoň tepe
podkovou,
za dubem muž snědý kloní
hlavu svou.

Sklonil, bděle ucho klade
k zemi níž:
„Dnes mi, koni, neseš věru
vzácnou tíž!“

Zved' se, oštěp sevřel v pěsti,
chvěl se, stál;
snad se božích hvězd, či světel
Zbečna bál?

Zaržal kůň a supal, klusal,
poskočil;
snědý muž v ráz jezdci do zad
zabočil.

A než dvakrát komoň nohou
dupl v zem,
klesla vzácná jeho tíže
oštěpem.

* * *

Na hradě mrtvola knížete leží,
za vrahem po skalách zbrojnoši běží.

V patách mu; záhuba zlosynu jistá...
Ohléd' se, na odpor mečem se chystá.

Zmizel. — Slyš, zbrojnoše křik jakýs víže,
podobný jako když prokláno kníže.

Spěchali; v roklině, řeka kde ječí,
Lorek — vrah — nabodnut na vlastním meči.

Záloha.

Rozvadil se Maďar s Čechem
o hornatou Štýrska zem;
zbiti Uher nájezdníci,
Čechův král byl vítězem.

Za to Maďar na vítěze
lestně jinou zhoubu nes':
divé plavce, lidudravce
v Severnický ukryl les.

Když Otakar domů spěchal,
v doubravách se Štěpán skryl,
aby Čechy s druhé strany
po zbojnicku zaskočil.

U Šotvínu na planině
na vítězův čekal sbor,
nedočkal se; ostražitě
prošli Češi lůnem hor.

Znali Uhry věrolomce:
Tak vám svata slova čest?
Vzhůru, čeští sokolíci,
v dravčí peleš na ručest!

Slyš, Žibříde, chutě na ně
ostrá kopí uchystej!
U Prešpurku na rovině
junácký ti kyne rej!

Metej blesky v Maďar lebky,
nasyp hrůzu v černou hruď,
rubej supům dlouhá křídla,
říše chraň a zradu suď!“

Jede chutě Žibřid statný —
vítěz vždy, kam namíří —
se třemi sty kopiníky,
s čtyřiceti rytíři.

Pod Mnichovem zabočili,
bylo v zimě za šera,
pustili se přes křišťálné
plátování jezera.

Ale v lebce Štěpánově
dřív už pomsty drak se zlíh':
prosekal plát Nežideru,
prorvy pokryl mráz a sníh.

Zpět, vy čeští bohatýři,
pleso vzdychá, rychle zpět!
Běda! tři sta jezdců tone
a rytířů čtyřicet. —

Pusto kolem Nežideru,
sníh-li v spoustách vůkol svát;
milo však, když mladá vesna
kraj přichází celovat.

Rokyt šepce, rákos šumí,
plameňáků břeh je pln,
vlaštovka si křídla svěží
skvostem smaragdových vln.

Volavka si lesklé peří
dlouhým zobem provívá,
a potápka na projížďku
potápčata vodívá.

Jipatka se třepá v sítí,
hohol hledá k hnízdu stan,
a po ladných březích kráčí
bočan, pyšný jezeřan.

Leč když v dusné léta noci
halí mlhy plesa klín,
tajemně to lká a šumí
v ňadrech hustých rákosin.

A co šumí rákosina,
proč se chvěje břehů květ?
Tři sta jezdců z tůně vstoupá
a rytířů čtyřicet.

Duní pleso, pláče vlna,
řehce oř a chřestí zbraň:
utonulí rytířové
v jezerní se řadí pláň.

Celá četa v šiku stojí,
helm se leskne, kmitá zbroj,
kůň se vzpíná, zrak se jiskří,
záloha se chystá v boj.

Vprostřed mužstva prapor vlaje,
vůdce jak by v záři stál...
„Divno," dí, „jsme seřaděni,
ale posud nejde král!

V Podtatransku bratr hyne
šlapán hněvem dravých rot,
a náš vůdce nepřichází,
aby lotr stih' a skrot'.

Zahlaholi, hlasateli,
k Moravě a k Čechám v dál,
Mojmír kde a Václav svatý
hrdiny své uchoval.

Tamo, kde se Blaník modlí,
zazní rohu hlasný tón,
zeptej se, kdy u vítězství
stesk náš zanikne a ston!“

Zvučí roh, a z temné dálky
hlaholí to zas a zas:
„Vstane slunce na východě,
svitne den a přijde čas!“

„Kdy však?“ — Ticho! Smutně jezdci
kryjí v pochvu pádný meč:
„Kdy zavítá chudých spása,
kdy vítězná práva seč?

Kdy se shluknou bohatýři
svaté pravdy z končin všech,
kdy v jediné srdce srostou
Slovák, Moravan a Čech?

Z Blaníku kdy Václav přijde,
z moravských kdy Mojmír stran,
a my z tůně nežiderské
na úlevu běd a ran?

Kdy z poroby vysekáme
krále, Svatopluka říš,
jedna duše, jedna láska...
Bože, kdy už povelíš? —“

Tiše zas — jen vánek šepce;
vůdce, rytíř, herold, kůň,
šišák, kopí — vše se skrývá
v smaragdovou plesa tůň. —

Do mraků se měsíc choulí,
mlha kryje zem i břeh,
a v zelených prsou křoví
chví se žalný pláč a vzdech.

Z rána však když tiché vody
zdobí zlatý slunce svit,
praví lid, že Žibřidových
jezdců hloub se leskne štít.

A když s jara jemnou řasou
Jezerka si zdobí skráň,
podivně to v plesu zvoní:
čeští jezdci kují zbraň.

Bouře-li však krajem pádí,
z hloubky voda zavíří:
z křišťalových síní touží
Nežiderští rytíři. —

Záviše z Falkenštejna.

I.

Po moravském dálném poli letí plaše divá bouře,
před sebou jak vzteklá žene písek, prach a z ohňů kouře.

Jedna strana Němce hostí, druhá strana českou chasu,
noc je tichá, jen stráž k stráži bděle volá čas od času.

Právě půlnoc. Po Moravě rychle malá loďka plyne,
v loďce vojín k větší píli lodníkovi rukou kyne.

Doplul stráže, zastavuje, volá: „Praha!“ heslo Čechů,
a již k stanu královskému v nedočkavém kráčí spěchu.

„Ohlaste mě rychle,“ vece, „na rozmluvu s králem nutnou,
šťastnou zprávu nesu Čechům, ale Němcům zprávu smutnou.“

Učinili, jako žádal, a když vstoupil do vnitř stanu,
poklonil se nízko k zemi Otakaru, vojska pánu.

„Ajhle, Záviš! Co tě nese ke mně, pověz, v takém čase!
Přišel jsi, bys sítí řečí lichotných mě lapil zase?“

„Králi můj, to nechci věru; hotov jsem ti k službě býti,
smíř se s námi; pomohu ti voje Němců pohubiti.

Chybil jsem, vím, ale nyní, kdy chce v Čechách pánem být
Rudolf, vojt ten říše hrdý, zase s tvým chci lidem jíti.

Za milost tě prosím, králi, za milost a odpuštění,
zapomeň, co Záviš konal, teď jsem Čech, v němž zrady není. —

Dlouho mlčí, dlouho hledí král udiven na Záviše,
bledí rtové nehýbou se, žhavé oko stojí tiše.

A pak mluví: „Možná, možná“ — od pat k hlavě pána měří —
„kdo však oklamán byl jednou, podruhé již neuvěří.

Propouštím tě; doufám v Boha, bez zrady že v českém voji
zalesknem se v Praze, v říši, jako ondy v slávě svojí.

Málo nás, leč naše věrnost pevna jest a mnoho zmůže,
vítězství tím větší bude, čím míň bude pánů z Růže! —“

„Hana, hana!“ šepce Záviš, „zlobné Růže zneuctění!“
Levicí meč tiskne k boku, pravou krotí ňader chvění.

Se zaťatým rtem se v loďku i zaťatou pěstí bere,
v srdce vášní sálající lestná myšlenka se dere:

„Nechtěl's, hrdopyšný králi... Nuž, tvé slávy nebuď více:
králem budou Češi míti zhaněného Vítkovice!«

———

II.

Na staroměstském náměstí,
blíž posvátného Týna,
se zjevil s pyšnou družinou
pan Záviš z Falkenštýna;
na rychlo do Čech přiklusal,
na rychlo, časně z rána,
kůň rudou pěnou potřísněn
i statného šat pána,
a jeho zvěst je srdcím žár:
„Je mrtev Otakar!“

V tlum lidu Záviš zabočil
a mluvil zvučným hlasem,
a bleskem sršel jeho zrak,
jak plivník nočním časem;
a mnohá žalem zbledla tvář
a zvlhla nenadále,
když lidu mluvil truchlou zvěst:
„Už, lide, nemáš krále,
zle rozsápal ho pomsty spár,
je mrtev Otakar!

Kde proudí veltok Moravin,
tam krutá bitva byla,
tam dvanáct tisíc hrdin spí
i junácká Čech síla;
tam pad' tvůj rek a jeho voj
se rozprch' v zmatku boje,
tam zanechal král spor a vzdor,
leč slavné žití svoje
dal tobě — královský to dar —
je mrtev Otakar!

Tam bylo Čechů málo jen,
a Němců velká síla,
v jich sboru zrada smluvena,
leč v českém také byla;
byl s koně stržen vládce náš,
voj rekův Rudolf zničil,
mně osudem, bych první všech
ten hrozný boj ti líčil,
jímž mocný král náš přišel v zmar:
je mrtev Otakar!"

I naříká a pláče lid,
leč mnohá pěst se zvedá,
a z mnohých zraků srší blesk,
a tvář se pýří, bledá:
„Kde ty's byl, pyšný Růže květ,
rci, strýče Dědického?

Je lítost tvoje upřímná?
jde z hloubi srdce tvého?
Vždyť jej i tebe dvojil svár,
vždyť mrtev Otakar!“

A hluk a lomoz ze všech stran,
lid těžké chvíle tuše,
všech rozbíhá se do ulic,
a Záviš k hradu kluše,
zlý Kunhutě by líčil boj,
té vdově osiřelé,
jíž dávno bylo údělem
to srdce jeho smělé
i mstivé krve vzruch i var:
„Je mrtev Otakar! —“

III.

Do komnaty Záviš vkročil,
nekles' jak dřív na koleno,
hrd přistoupil ku královė:
„Mou jsi nyní, krásná ženo,
mou jsi nyní do skonání!...“
Na nádvoří pláč a lkání.

„Kde můj manžel?“ — „Zabit v poli,
kolem dvanáct tisíc Čechů;
pozdě s lidem přikvapil jsem,
k Tobě spěchám na potěchu,
netasil jsem meče ani...“
Na nádvoří pláč a lkání.

„Na Moravském poli zemřel,
Otakar, tvůj manžel prvý,
jeho prsa sedmnáctkrát
zbarvena jsou rudou krví;
padl, skonal bez stenání...“
Na nádvoří pláč a lkání

„Proč tak hledíš vyděšeně?
Není krve na mých rukou;
aj, kdož ví, že srdce naše
z umluvené zrady tlukou?...
Proč tak na mne hledíš, paní?“
Na nádvoří pláč a lkání.

„Vetchý je kmen Přemyslovců,
vetchý kmen a větve shnilé,
zpýchal, zhrdl, zcizačil se,
žil i hynul ledabyle;
z Čechů rabi, z Němců páni!“
Na nádvoří pláč a lkání.

„Václav, syn tvůj nedospělý,
chabá jiskra zhaslé slávy,
rozmazlená vetchá loutka,
králík hloupý, mdlý a hravý...
Chop se žezla, mocná paní!“
Na nádvoří pláč a lkání.

„Bez lásky tvůj život vadl,
starcovým jsi byla plenem,
leč v mém srdci a v mé duši
záříš v lesku netušeném!...“
V náruč se mu vdova sklání. —
Na nádvoří pláč a lkání!

Noc před bojem.

Noc před bojem. — Vstal s lože Otakar,
vždyť nelze spát, když hruď rve hněvu spár,
a nelze spát, když v lestné zrady tuše
v stesk křídla noří rozbolená duše
a polekané nese mysli zpět,
co dávno vůkol zapomněl už svět. —

Ten kříž, jejž král nes' samlandskému lidu,
zle jeho srdce pálí bez poklidu
a tak jej potírá a tak jej moří,
jak on ten tichý lid, a leb mu hoří. —

I zachvěl se, a jak by zděšen byl,
zrak stranou k ohni stráže obrátil,
jenž bujným šlehem v táboře se kmital
a při vrcholu modrojasně zkvítal. —
Král v dumách hledí do plamene zřídla,
a hle, jak vzrůstá ono divné světlo!
Jak velký plivník rozvinuje křídla,
z nichž každé tknutím dálný kraj by zhnětlo,

a jak se výší v rudných jisker roji,
zří Otakar, že postať v ohni stojí,
jež pod oblaky temeny se zvedá
a žhavým okem jeho oko hledá.
V kříž na prsou má ruce položené,
kol čela pak, jež mohutně se klene,
je z lípy ratolestí úpleť zvadlá,
a těžkým smutkem kryta je tvář vpadlá.

Jak bleskem stižen stojí Otakar —
zda pravda jest, či divný ohně žár?
Leč čím víc odvrací tvář čarné výhně,
tím mocněji vždy oko nazpět tíhne,
až zdiveno tkví rudém na plameni...
„Slyš," mluví kdos, či větru je to chvění,
jenž křovím probíhá a řeky trestí?
I žasne král... Zjev ohně smutně věstí:

„Slyš! Perunův jsem kněz, zřec nejprvnější,
kdys v krásném Polabí mé bylo dlení,
chýž rodných bratrů bývala mou skrejší,
ty's zhubil nás a Samland náš už není!

A háje bývaly tam našich bohů,
kde lid se scházel v zpěvném velebení,
však padlo vše, kam ty jsi šinul nohu,
a svatých hájů v Samlandě už není!

Jich lípy posvátné, jich kypré skvosty,
ty živé chrámy k ducha ponoření,

ty's podťal je a sžeh' i s letorosty,
jen holá pouť — lip v Samlandě již není!

Kde z rohů Svantovíta hojnost chutná?
kde srpů zvuk? Ach, zbraně ryčné znění
vše vzalo nám — jen píseň zbyla smutná,
mír, blaho, láska v Samlandě již není!

Dřív Radhostova probíhala brůna
hvozd líbezný — teď mečem vrah jej plení
a písní oplzlou v něm chví se struna —
ach, svaté krásy v Samlandě již není!

Kde mohyly? kde břízy bělokoré?
kde oheň soudný, sladké varit znění,
jichž zvuky léčilo se srdce choré?
Ach, zpěvných léků v Samlandě již není!

Kde zlaté číše pod svatyně krovem
pro jarní bohů s lidmi veselení?
Vše křižáckým je uloupeno lovem,
ni půdy hrst už vlastnictvím nám není!

Oj, rudnout bude Rudov po sta věků,
a krve proudy vniknt do osení;
tam zabil jsi nám sílu, vrahům k vděku —
kde dlí, kde spí? Rci, u Rudova není!

Tam od žen muže vodil's na popravu,
noc zjasnil's na požár, jenž hrůzou plane,

z žen vdovy jsou, jež žalem střihou hlavu, —
však věz, i země tvá se vdovou stane!

Vlast po otcích, jež chléb dávala dětem,
jak matka sílu prsy v odkájení,
tu vzal jsi nám — syn rodný žebrá světem
a v Samlandě mu dávno bratra není.

Ty's sekerou nás učil svojí věře,
křtem nazýval jsi naše v krvi mření,
dnes zve tě papež za to hlavou sběře
a zavraždit tě knězi hříchem není!

Tak proti bohům boje vedl's kruté,
již dali tobě slávy dovršení,
teď ztuply však tvé zbraně v slunci kuté,
tvé slávy, králi zklamaný, již není!

Ty's zradil Římu krevné pobratřence,
nuž, v zradě buď též tvoje probuzení;
ať vetřelec rve vavřín tvého věnce,
ať na tvém též jak na našem ho není!

Ta cizí zášť, jež v boji bohy klatém
tvým mečem ubila nás v lstivém vření,
buď také tvým i památky tvé katem —
tvé koruny — tvé hlavy zítra není!"

* * *

A zase plamen šleh' — a klesl kmitem,
jak náhlý blesk, když z mraku níž se vije,
až v ohnisku se ukryl popelitém.
A v srdci králově se líhly zmije. —

Mistr Jiří.

Věnováno českým umělcům.

Mistr Jiří dumá dnem i nocí,
nebes nadšení mu v skráně buší,
jasní čelo světlé záře mocí,
jak když slunce k povzletu se vzruší.

Temné oko plane — mistr vstává,
a již křídly myšlenky své hbité
v tvarné hmotě sochy vyhledává,
zraku jen, ne jasu ducha skryté.

Tak, jak snil ji v prchlé mládí zoře,
v plné síle, v úměru a kráse
postať jezdce s ohnivého oře
v hloubku snivé duše usmívá se.

Vizte, kterak v ušlechtilé pýše
k srdci mistrovu se níže kloní,
jak by s oblak nedohledné výše
snes' se anděl na poletném koni.

Hlava mírně nachýlena k zemi,
ruka kopím do ještěra bodá,
v komoně jenž bije perutěmi
a pln vzteku jezdcův oštěp hlodá.

Okamžik, a zhubena je zmije,
lestně však svůj ohon svalovitý
oři kolem štíhlých nohou vije,
a dráp ostrý do země je vrytý.

Klidně mistr před výtvorem stojí,
a zvědavé slunce v denním sklonu
jásá nad tím jezdcem v sličné zbroji,
červánků než padá za záslonu.

Vesel mistr na lůžko se klade,
blahý klid mu políbení dává
v duše snech, jak láska v době mladé,
sochy tvář naň hledí usmívavá.

Svatý Jiří osloněný žije,
ostré kopí pevná zvedá ruka,
hbitou nohou komoň v draka bije
a hruď děsné stvůry ve dví puká.

* * *

Přešla doba, jiná slétla z věků;
z kovu socha jezdcova je slita.
Ejhle světec! něhy vzor, vrch vděků!
V duši mistrově zář slávy svítá.

„Nuže, mistře! přej mi toho skvostu,“
dí král Karel, Jiřímu se koře,
„jeden mám již tamo na svém mostu,
druhý postav v obdiv na mém dvoře!

Nadšením ať srdce moje střeže
toho božství, jež v Tvé duši tkvělo,
zlatem vyvážím ti hmotu spěže,
kdyby půl to říše státi mělo!“

Uklání se mistr Karlu cáři,
a než měsíc zaměnil se v dráze,
už Jiřího socha v ranní záři
skví se v obdiv jásající Praze.

Vděčná chvála střídala se s hanou —
chvála myslitelů s hanou slepců,
kněží krásy jásali, však stranou
lál cech slévařův a zlatotepců:

„Ký to komoň! vizte, zdali vozka
podobného netvora má v spřeži?
Hle ten chrup, ta bedra jeho ploská!
a jak můž být řízen bez otěží?

Jezdcovo hle, plece bez pohybu
i tu planou chladnost v dětském líci
bodá-li pak saň či jakous rybu?...
Mumraj je to, žertem pro ulici!

Vizte jen to platování drobné,
ledabylost vládne tvary všemi!
Zdali pak to dílo neobdobné
rovného má něco po vší zemi?

Ohyzdno!... A to má státi v hradě?
Třeba již, by císaři se řeklo,
aby ke společných cechů radě
snésti dal, čím dítě by se leklo! —"

A zas Karel: „Odčiň, mistře," prosí,
„vadu vzešlou ruky pod záchvěvem,
ať se v obdiv zjasní hled jich kosý
myšlenky tvé božským čarozjevem. —

* * *

Než tlum lidstva v hrad se těsnil z rána,
jinak všechno! Proč? Aj, cechy tuší!
kolkol socha srubem obehnána,
a vnitř mistr okouvá a buší.

Zaznívají rány temně, dutě,
zaznívají z rána do večera,
mistr Jiří bije, tepe chutě;
pomluvačů roste nedůvěra.

„Vida, kterak opravuje Jiří,
na jezdcově pleci, paži, hlavě —
sám se nyní nad svou sochou pýří,
bude-li as lépe po opravě?“

A když dokonáno, císař znovu
cechy k soudu volá. Zákryt mizí...
Hle, jak mistr zvnadil vady kovu,
teď nechť v obdiv světu skvost ten ryzí.

„Zdráv buď mistr,“ zástup kolem jásá,
a již Karel k Jiřímu se shýbá,
vlastní meč mu kolem beder pásá,
přítulně jej v čela klenbu líbá.

Usmívá se mistr, výš se staví . . .
„Pane můj, já dopustil se zrady,
hluk, jenž sluch tvůj mučil bez únavy,
nezněl z této sochy prosté vady.

Nebušil jsem v oře z vůle cechů,
nepřetepal jezdce na komoni,
marně měli podezřelou těchu,
že ví mistr Jiří míň než oni.

Nízká závist do prsou jim klesla,
nad mým dílem zajizlila zrakem,
myšlenka má světcem však se vznesla,
jejich zloba utkaným je drakem!

Lichotně mou sochu chválí slovy
nevědomých cechů mysl líná,
žoldnéře mít chtěla v cherubovi,
herku v oři boha Apollina.

Tupou všednost vzorem stavěli mně
neznajíce krásy jemné tepny!
Či má vědomí kdy schýlit týmě
před pomluvou všednosti, té klepny?

Slabost vzory prohlíží, než tvoří,
síla však jest bohem, plným vzdoru,
vzplane myšlenkou a krásu stvoří,
či jest Bohu — tvůrci — třeba vzorů?

Není, pane, socha má kov kujný,
křehká litina jest prosta skvrny;
pod perlikem kles' by komoň bujný,
i jezdcova plece ladné vlny.

Či může býti plát snad kovaninou,
či kov spěžný povolný a hebký?
Bušil jsem, leč na dutinu jinou:
na svých planých hanců prázdné lebky!"

Mistr Jiří z Klusenburka zhotovil pro císaře Karla IV. sochu svatého Jiří na hradě pražském, vzácný skvost českého umění, jemuž není rovného po Evropě.

Smrt králové Anny.

V Londýně v shenských komnatách
vše smutno, pán i rob,
už třikrát Anna králová
do těžkých padla mdlob.

Hedvábnou řasou sklopen zrak
a v ňadrech stajen dech,
v síň anděl slét', by v nebe nes'
tu krásnou růži Čech.

Král Richard v ruce tiskne tvář
a těká sem a tam:
„Ať přijde lékař veškeren,
co v Anglii jich mám.

I ze Skotska ať přijdou v hrad,
a k Praze kvapte již,
by nejlepší mi poslal svat,
jež chová česká říš.

A k biskupům a prelátům
a kněžím spěšte hned,
ať slouží každý tisíc mší,
by Pán Bůh na mne shléd'.

By z těžkých vyprostil mne muk
a chránil nás i vás,
by dal mé duši klid a mír
a paní zdraví zas!"

I přišli ze všad: „Žel, ó žel —
ač léku máme dost —
Bůh paní tvoji andělem
zpět volá na věčnost."

Jak šílen k loži padá král:
„Ach zůstaň s chotěm svým,
dej úbělovou ruku v mou,
já ztad tě nepustím!"

A líbá paní v sinou tvář,
a na srdce jí kles':
„Kéž s tebou by ten věčný Buh
i mne vzal do nebes!" —

I pozvedá se panin zrak,
a bledý šepce ret:
„Můj Richarde, mně opustit
je navždy krásný svět!

Bůh velel už, leč duší svou
chci po boku ti stát,
jen začtě prosím naposled,
dej věrně vykonat."

„Co chceš, měj kancléř rozkazem!"
A kancléř vchází bled...
„Co králová si žadá, slyš,
o splněno buď hned!

Vše bez váhání učiň v ráz
a neodpírej nic,
zde pečeť má i zlatý klíč
všech v hradě pokladnic."

A paní v lože usedá —
už hasne oka žeh —
ne rozkaz, prosba chví se jen
na krásných jindy rtech:

„Můj šat, kancléři, ubohým,
mé knihy žákům dej,
a lačným chleby rozvážet
šest týdnů neváhej.

Slev lidu s daní polovic
a žaláře zbav hned
ty, ježto pomsty vzplanutím
na pány Tyler ved'!..."

I stalo se, a volný lid
před shenským hradem stál
a za královnu modlil se
a kancléř s ním i král.

A zase paní: „Richarde,
dál prosím, tvoje druž,
vel, hranice by zbaven byl
John Vikleff, ctnostný muž."

Král sotva doslech zvolal: „Hned
buď Vikleff vazby prost;
nechť v Lambethu byl odsouzen,
zde vzat je na milost!"

A před palácem jásal lid
a na kolena pad':
„To není, věru, králová,
to světice je snad!" —

A paní dál: „Ať propuštěn —
ó králi, mile svol —
ten věrných Skotů miláček,
výmluvný kněz John Ball."

A kancléřovi kyne král,
„I to mi vykonej,
Ball od králové život v dar,
ode mne mitru měj!"

A před palácem žasne lid:
„Sám Bůh ji poslal k nám,
to není žena světice,
toť anděl boží sám!“ —

A posléz paní: „Kaž, by hned
a ještě tento den
s mým knězem Pražský Jeroným
byl do Čech vypraven.

Nechť v zlatou skřínku — dárek tvůj —
prsť vezmou z krajů těch,
kde otec Karel pochován
a želen ode všech.

Kde v země srdci posvátném
hrob matce kázal stlát,
bych jako oni klidně též
v té hlíně mohla spát.

Tu prsť v podušku rakve dej
a setři vláhu řas
a netruchli a šťasten buď,
já vstříc ti vyjdu v čas.“

Král uslzenou vznesl tvář:
„Nuž, Jeronýme, slyš,
než měsíc vzplane úplňkem,
ať zpět se navrátíš!

Tu zlatou vezmi paní skříň,
ty skvosty v ní si nech —
to Vikleffovy knihy jsou —
a zdráv se navrať z Čech!“

I zlíbal mistr panin šat:
„Slyš, věrný druhu můj,
tu krásnou, drahou, rodnou zem
mi vroucně pozdravuj!

A zlíbej otcovský můj práh
a pozdravuj náš lid...“
A z hloubi ňader dral se vzdech,
a zvadlý ret jí stydˊ.

Když uklonil se k choré král,
zas dojemný vzplál zrak:
„Ty's neoslyšel prosby mé,
Bůh též ti učiň tak!

Dej ruku, obě ruce dej
a k hrudi nakloň hruď,
chci, Richarde můj, blaze mřít —
můj drahý, s bohem buďˊ!“

A vzdechla paní, zhasl zrak,
ret proměnil se v led,
Král Richard šílel rozželen
a děsný nářek vedˊ.

A s něžným hlavy celotem
jí na srdci se chvěl:
»Ať nejlepší zde sochař hned!...“
I stalo se, jak chtěl.

„Viz, mistře, mne i královou
teš v mramor, lidu vděk,
jí na pamět a v pospolný
nám dvěma náhrobek!

Všem ukažte tu krásnou tvář,
však není k pohřbu spěch,
až přijde mistr Jeroným
s posvátnou hlinou z Čech.“—

A přiše', rodné země prsť
byl v schránku zbožně skryl,
král Richard v hrst ji třikrát vzal
a v rakev rozhodil.

A do podušky zbytek dal
a na podušky skvost
jí hlavu klad' a růže svil
na vlasů bohatost.

V tři rakve: zlatou, stříbrnou
a z mědi dal ji sám:
„Už, biskupové, neste ji
u vestminsterský chrám.

Tam pro ni hrob a pro mne hrob
blíž oltáře se kleň —
kéž bolest mou lze v pohřebnou
jí znítit pochodeň!

Kéž srdce mého povzdechem
by kvílel každý zvon,
kéž v hrobku její sám bych pad'
všech strastí na pokon!"

A městem zvonů londýnských
se žalný valí hlas;
král Richard v shenském paláci
svůj zlatý trhá vlas.

Pln zoufalství a žalů pln
jít nechce z komnat ven,
je bez lékaře, bez sluhův
a pláče celý den.

A pláče ze dne na půlnoc...
Hle, v půlnoc, ký to sběh?
Král šílen — světlem pohřebním
své paní palác sžeh'.

V pláč zvonů rozmáhá se křik:
„Hle, shenský palác vzplál!"
A z požáru ven vynesen
je mrtvý Richard král.

Václavův přípitek.

V kundratickém večeřadle scházejí se čeští páni,
Václav král je k sobě pozval k veselí a hodování.

Šťastně z Wildberku se vrátil, chutě v lese srny honil,
večer s hosty zlatou číší o stříbrné džbány zvonil.

Na oko se smířil s pány, na oko jen páni s králem,
ale tajně na zmar země ve sváru jsou neustálém.

Na pravici králi sedl Jindřich z Růže, hlava pánů,
s ním Hync z Dubé s Jindrou z Hradce; Bergov na levou
sed' stranu.
Níž Jan z Michalovic, Bořek z Riesenburka vedle něho,
k nim pak ze Skály sed' Břeněk, hlava rodu Švihovského

Veselí se král a pije labských svahů rudou šťávu,
na svůj návrat netušený, Karlu otci na oslavu.

„Ej, kterak to svítí, hoří! Krev to jiné révy, páni,
nežli té, z níž na Wildberku dávali mi Rakušani!"

Čilý rozhovor je v síni, v pohárech se víno pění,
jenom Bergov potměšilý střídmější je v popíjení.

Střídmější, jak Zikmund asi, ve všem sobě rovni byli;
na ústech jim kvetly růže, hadi se jim v ňadrech svili.

Popíjeno, dopíjeno; hasly, mřely stolu svíce,
Bergov krále napilého doprovodil do ložnice.

Když se páni domů brali, seděl Bergov ještě s králem,
usmíval se, ohlížel se v popíjení neustálém.

Sklonil Václav těžkou hlavu; vhodná chvíle pána zvala,
ruka jeho v zlatou číši tajně jedu nasypala.

Připili si. — Václav klímá, v síni mrtvo jako v hrobě,
nad stolem se lampa kmitá, na něm číše prázdny obě. —

Hrozno bylo Václavovi na ráno se probuditi,
jako šílen těkal, volal: „Hlava pálí, víno k pití!

Víno, víno! ňadra shoří! .. Lékař přišel: »Zle se stalo;
běda tomu, jehož rámě k vínu jedu přimíchalo!“

„Blesky boží! Bodrá chasa, ti smíření moji páni!
Ó jak mě to pálí v hrudi, o jak mě to bodá v skráni!

Páni, dravci rozkacení! Kat můj budiž svatým Jiřím,
tak dlouho je muč a rubej, až je zhubí; tak je smířím.

Ej, má lebka! Pálí, puká, chabost podráží mi nohu;
Bergove, ty's pomoh' pánům, střez se; posud něco zmohu!"

Bergov skryl se u Sigmunda; Václav žár když v ňadrech cítil,
šílen bolestí a pomstou konvici a pohár chytil.

Pil a hynul. — Od té chvíle více nežli Sigmundovi
a proradným pánům věřil katovi a svému psovi!

Hus.

Hus v dusné kobě dumal žití sen,
duch silen byl, leč zmořeno již tělo,
tma byla kol, však v jeho duši den,
a srdce mistrovo se žalem chvělo.

I vděch' a děl: „Noc v kraji, v lidstvu noc,
leč světlo božské milosti tkví ve mně,
jím v míru vyšel jsem ti na pomoc,
má ubohá, má svatá česká země!

A přece vím, až v ohni vzplápolám,
že postačí ti jiskra z něho jedna,
bys meč v ní kula na vši lest a klam,
jichž přívalem jsi nekonečně bědna.

A chvěji se i jásám, chvěji zas,
že klam a vzdor a zášť se na tě srotí;
ne každému dá glorioly čas,
kdo hubí saň a supa křivdy krotí.

Bůh dej ti síly vrch na zloby směs! . .“
Mnich vkročil do žaláře s mistrem katem;
Hus sklonil tvář a na kolena kles'
a hlavy kol mu věčnost svitla zlatem.

Teplá hlína.

Dusné vedro u Kostnice, v nebi spousta mraků šedá;
na východu, na severu bouře dračí křídla zvedá.

Na pobřeží Rýnu řeky plno vojska pestrých šatů,
tu i tamo stojí kněží v ornátech i bez ornátů.

Mez nimi Causis s Pálčem, černé duše s bílou pleší,
rozkládají, vykládají, jak se krotit mají Češi.

Podál s Kepkou Václav z Dubé skleslou hlavou v dumách stojí
úzkost se jim v srdci rodí, myšlenky se v hlavě rojí.

Na komoni před zástupy hrdý Ludvík Bavor kluše,
za ním žáci, mniši, páni, církve římské věrné duše.

Zastavil se Ludvík Bavor, na znamení rukou kyne:
„Rychle dříví! V tomto místě ať ten český kacíř zhyne!“

Zvony zvučí, baby vřeští. Už ho vedou, mistra Jana,
už ho pouty k sloupu váží; u Bosáků zvoní hrana.

Hranice je podpálena, kouř se zvedá výš a výše,
zpitá chasa do plamenů smůlu hází, měchy dmýše.

Oheň šlehá, plane, žžehá; hněvy rostou v přátel lebi,
z Kostnice zní umíráček, mistr zvedá oči k nebi.

S ním za jedno oba druzi v hloubce duše rozechvěni,
slzy jejich rudý plamen na krvavé kapky mění.

Plamen víří, dým se šíří, hluk se množí, luza výská,
Václav z Dubé vzdorně na hruď ocelový krunýř stiská.

Blesky metá z pod obrví, kletbou hrozí ústa siná,
oheň žehá, praská, šlehá; klesá, padá, uhasíná.

Na tribuně císař Sigmund v ústroj jáhna oděn sedí,
tygří oko z liščí tváře do ohně a kouře hledí.

Pyšně sedí, plaše hledí, snad že strach ho v křesle třímá,
snad že tuší, co v tom kouři zhoubných jisker ještě dřímá.

Co v něm výkřiky a pláče, co v něm vražd a hrůzy skryto.
Hle, jak hladké dříve čelo náhle brázdami je zryto.

Snad v šlehání toho ohně palcáty a meče tuší,
jež mu lidem rodné země zatvrzelou stepou duši. —

Dohořela, vyhořela hranice a v popel klesá,
ale bouře rozkvílená odnáší ho na nebesa.

Odnáší ho do severu, odnáší ho do východu,
k šumavským ho nese hvozdům, českému ho nese rodu.

Dokonáno. — V spáleništi vyhrabal kat hlínu zcela,
zelená by voda Rýnu do moře s ním odletěla.

Noc je; blesky křižují se, řeka v šíř i dálku těká,
na spálené půdě kleče Václav z Dubé přilbu smeká.

Hrabe hlínu, až se ruce krví horkou zalévají,
kvílí, hrozí, na meč bije, ústa vrahy proklínají.

Vyhrabal a střelmo do Čech, do kolébky bouře letí,
aby teplá ještě hlína rozpálila země děti.

Spěchal, letěl: jen když v žalu šípnul okem na Kostnici,
šlehala bolest v jeho duši, černé mraky tkvěly v líci.

Zaťal pěsti, zaťal zuby, rudé oko k zemi sklonil;
vraný komoň bystrou nohou o křemeny v cestě zvonil. —

Nad Kostnicí nebe v chmurách, Zikmund noci nespal celé,
nepomohlo přijímání těla Krista Spasitele.

Hrozno, děsno! Blesky v nebi jízlily a hromy zněly,
jak by žhavé meče v boji s palcáty se měřit chtěly.

Rozkáceně černým křídlem bušil vichor v břehu skály,
snad i Bůh a všecko nebe hněvem na ten zločin vzpláli.

Báseň ta, nově upravená, vytištěna jest původně v „Rodinné kronice“, za redakce Hofovy, po té Nerudovy. Později vytištěna tamže báseň Šolcova „Mistr Jan“, jež formou i myšlenkou těsně přiléhá k mé. To poznamenáno jen proto, aby věci neznalý neměl originál za napodobení, jako stalo se při „Šípech a paprscích“, jimiž prý jsem napodobil „Jitřní písně“, ač srdce mé po čtyři léta před těmito stejnou strunou se ozývalo, což pan soudce aspoň z různých listů belletristických věděti měl. Také jiné verše Šolcovy „Z perlové šňůry“ podobají se formou, jež je mou původní i myšlenkou mým slokám: „Mé bílé růži“. (Lumír r. 1862), a druh můj přede mnou nikdy napodobení toho netajil, jako netajil se působením „Cikánských melodií“ na své „Úskoky“.

Husitský desátek.

Jan Železný je povýšen
všem pod obojí k strachu,
dřív zarudlou měl sukni jen,
teď z hedvábného nachu.

To vymohl mu Sigmund král
po odsouzení Husa,
leč třeba ještě výše stál
Jan srdce nemá kusa.

Jan Železný je hrozný kněz,
zle, kam svou chasu vyšle,
než v Olomouci pánem slez',
byl metlou Litomyšle.

Ač biskup, jinaký je přec
než každé církve kníže;
máť místo alby plstěnec
a řemdich místo kříže.

Že purpurový klobouk stih'
a zlatotkané trepky,
má z díku rubat český pych
a kališnické lebky.

Vzal Kroměříž a slaví hod;
aj, štědře hostíš, kněži,
leč zubožený selský rod
až po krk v bídě vězí.

Jan pohár zvedl: „Žehnej Bůh
ten nápoj všem nám, páni,
jest starý, husitský to dluh
od chámů chřibských stráni.

Já jezdívám si pro něj sám,
když sedlák nejmíň tuší,
nač odpouštět, co právem mám
a desátkem mi sluší.

Kdo nedá, tomu strhnu srub,
ač laskav jsem až z míry,
leč každému jsem hlavu srub',
kdo kacířské byl víry."

A zase pohár zvedá Jan
a volá: „Pijte, hosti,
vždyť zítra přijde ze všech stran
zas vína do sytosti."

A hýří dále zveselen . . .
Leč smluvili se „Bratří“:
„Hoj, věru vhodný přišel den,
dát knězi, co mu patří.“

A k biskupovu hradu blíž
týž večer — sám jda pěšky —
se vzácným vínem rolník již
sud pánu veze těžký.

A za ním druzi; vína dost
v těch valných bečkách, věru . . .
„Nuž, pane vrátný, spusťte most,
my vezem na oběru!“

Však vrátný hledě ven se lek':
Aj výsměšek-li nový?
„Ba ne, propadlý desátek
jen vezem' biskupovi!

A chcem též ku zpovědi jít
a nechat svár a křiky,
a kališníky zaměnit
na pravé katolíky!

No, chceme do plna se kát
a nebrat pod obojí,
a místo čertu Janu dát
radš hříšnou svoji duši.

Pan biskup s námi vždy se přel
pro rozmanité bludy,
tož, by nám srdce otevřel,
ty přivážíme sudy.

Co nedali jsme v čase hrůz,
dnes měrou dáme dvojí!“ . . .
I padl most, a s vozem vůz
už na nádvoří stojí. —

„Ej, na to chci vás častovat,“
Jan usmívavě praví,
„kdo strmácen je, ať jde spat,
kdo čil, ať zde se baví. —“

Je temná půlnoc, měsíc zhas',
leč víno plane z lící . . .
„Nuž, z vašeho teď na pospas
chci píti, kališníci!“

Šli stáčet . . . Hleďte sudy jen!
vždyť bez dna jsou a čepů,
a z klenby dužin teče ven
proud okovaných cepů.

A vzhůru po schodech jde proud
až prostřed večeřadla:
„Hoj, Železný, chce boží soud,
by tvoje hlava padla!

Té nijak nevykoupíš, věz!...
Ej, proč pak jsi tak bledý?
Jsi nejrůznějších hříchů směs,
nuž hajdy v peklo tedy!

Kdo's boží bojovník, stec v rum,
co stojí zde a leží,
Jan za vlastní však cingulum
buď připnut k hradní věži!"

„Tak, tak!..." „Ne! v sud ho zabedněm,
ať stejně s bratry zmírá,
buď pro výstrahu takým všem
smrt pekel bohatýra!..."

Sud valil se kams na klášter,
mnich našel jej. Jan stonal,
leč uzdraven prch' do Uher
a na žloutenku skonal.

Pověst ta vypravuje se o mnohém velmoži feudální doby. Mistr Vrchlický též podobnou zvěst spracoval. Já slyšel ji na Vsetínsku.

Přísaha.

Odkud ruch a lomoz taký
u Českého Brodu?
bouře-li to, čili mraky
snášející vodu?
havranů-li krákoravých
nebo kavek hejna?
Věru ne, leč voje jsou to
Ptáčkovy z Pirkštejna.

Shlukli se to v zlaté zoři
podél kyprých strání,
ubožákům na příkoří
slavní čeští páni;
stále jejich tlum se množí,
k Lipanům se bere,
u cesty jim bujné hloží
s plášťů zlato dere,

Vedle Ptáčka pyšnou hlavu
vznáší Menhard z Hradce;
lépe, kdybys než v tom davu
vězel na oprátce;
lépe, kdybys kryl se, pane,
než abys jel v pole,
v nejtemnější zasypané
Kutnohorské štole! —

Jede Menhard, hladě bradu,
jako pyšný vládce,
vedle z krve Poděbradů
Jiří švarný mládce,
vrať se, vrať se, můj junáku,
to pro tebe není,
spěcháš v tlumu dravých ptáků
k práva ubíjení!

Ej kdože těm pánům velí,
kdože vede sbory?
kdož by vedl? Bořek smělý
z Kunětické hory;
ondy býval právu v čele,
Orebitů hlavou,
ale dnes se změnil cele
v šelmu zlou a dravou.

Koho tlum těch supů sklove?
kam pak asi letí?
bujní jejich komoňové
šlapou kypré setí;

setí v poli, kvítí v luhu,
zdrojů vody kalí.
a ty chýše chudých druhů
v prachu mračna halí.

Táhnou jako dravci stepí,
různé pánů roje,
s meči na sedlákův cepy,
na bratrské voje;
kvapí na záhubu rodu
chrabrých bohatýrů,
na statečnost, na svobodu,
na právo a víru.

Menhard meč má kolem boků,
ale hada v lebce;
lest se skrývá v kosém oku
hejtmana Krchlebce;
jejich jízda mračno výrů
v ocelové zbroji
v řady cepů, kos a kýrů
na útok se strojí.

Opatrně, bratří zlatí,
panská jízda klame,
nehněte se, ať si katí
o vás meče zláme;
tu i tamo pevně všude
stůjte jako skály,
běda, ona stát-li bude,
kde jste vy dřív stáli.

Odražen je nával prvý
dobře, statní bratři,
zaliti jsou jezdci krví,
každý z vás byl za tři;
dosti, jen jich nestíhejte,
dbejte vůdcův rady,
raděj bosců lépe dbejte —
pozdě! — O té zrady!

Krchlebec, ten lestný škůdce,
zpět se na vás valí;
viz, Prokope Velký, vůdce,
viz, Prokope Malý!
Panská jízda české hlavy
kopyty již drtí,
vám i lidu není slávy
než v hrdinské smrti! —

Den přeběhl rudým polem,
druhý krví běží,
Táboritů Lipan kolem
třicet tisíc leží;
ženy, děti v cestě vozné
mrtvy; mužů není!
Pane Bořku, smutné, hrozné
tvé jest vítězení!

Smutné, hrozné, neveselé,
až se srdce třese,
všecka tráva, pole celé,
rudé slzy nese;

země vůkol bez potěchy
naříká a kvílí
nad vražděním Čechův Čechy,
nad záhubou síly. —

Nad lipanskýeh chyšek krovy
hvězd, jako včel v roji,
u mrtvoly Prokopovy
štíhlý junák stojí;
ponořena v dumách zcela
níž se hlava shýbá,
ret mohutnou klenbu čela
Prokopova líbá.

Líbá sivou skráň i bradu
velikého spáče;
zkvetlá větev Poděbradů
u Prokopa pláče;
plné tepny mocně tlukou,
oko plane v šeře,
Jiřík útlou svojí rukou
Prokopovu béře:

„Hrdino můj, orle sirý,
zřím tě ponejprve,
dopil's kalich české víry,
kalich české krve;
viděl jsem tě zjevem vzdoru
s mečem v ruce státi,
chci od dneška po tvém vzoru
vlasti život dáti.

Přísahu své duše kladu
v kněžskou ruku tvoji,
s lidem chci tvém po příkladu
v míru žít, mřít v boji;
neopustím tvého davu
nikdy, to měj vzkazem!
a zas rusou svoji hlavu
s pláčem kloní na zem.

Sevřel mrtvý mládce ruku,
snad že k odpuštění;
prchá noc, a v ptactva zvuku
červánkem se dení;
na zrubaných bratrů rovy
slávy slunce svítá
a kol hlavy Jiříkovy
zlatý vínek splítá.

V zemi to duní.

U Lipan dobojován boj,
tvář slunnou v krvi zhlíží den,
jeť Táborů zbitý voj
po dálném poli rozplašen
a tísněn, tepán odevšad;
prch' Čapek s jízdou, Prokop pad' ...
V zemi to duní!

Noc křídlem černým kryla zem,
bouř přidusila zbitých vzdech,
chlad rosy v pádu léčivém
žár siných mírní na ústech,
a šepot vroucích modliteb
se mísí v koňských kopyt tep.
V zemí to duní.

Za noci, kady průhon ved',
houf jezdců nese ručí cval,
jim na běloni uprostřed
muž jako by jej ukoval;
kůň bujný tepe podkovou,
a jezdec hlavou kývá svou.
V zemi to duní!

Kdo jest? Aj, velký bitev pán,
kněz Prokop, kruté smrti plen;
on mrtev na kůň přivázán
jest druhy s pole odvážen;
jej nesmí lstivý Bořek mít —
jdou potají ho pohrobit.
V zemi to duní.

A jezdci jedou z pole ven
a skáčí s ořů Brodu blíž,
a kopou hrob — či je to sen? —
a v hrobu Prokop s ořem již,
jak v boji by', vojsk českých pán,
a šišák na hlavu mu dán.
V zemi to duní.

Hle, v ruce nahý stkví se meč,
hruď kryje krunýř s kalichem,
jak zvykl ondy řídit seč,
od nepřátel svou čistě zem;
a měsíc mdlou mu vrhá zář
na černý vous a bledou tvář...
V zemi to duní.

Kůň smutí, nehýbe se kůň,
a četa jezdců opodál
kol obstupuje drahou tůň;
hruď stesk jim svírá, vzdor a žal
a pějí: „Boží bojovník
všech žalů smrtí reků znik'!"
V zemi to duní.

A šišákem, hle, každý muž
v hrob vůdcův sype černou prsť,
a zas! Koňových plecí již
ta hlína kryje lesklou srsť;
leč neřehtal, jen hlavu vznes',
jak spěl by s jezdcem do nebes...
V zemi to duní.

Vždy nová píle, šišák pln,
zas vysypán a pln je zas,
prsť množí se jak příval vln,
a jáma ztrácí se jak čas,
již sáhá hlína jezdci v týl —
teď svit jej v posled pokropil...
V zemi to duní.

Rov srovnán; půda jako stůl,
leč nestal v práci s rekem rek,
vždyť jejich díla teprv půl;
hrob valem roste v pahrbek
a vypíná se výš a výš;
jest mohylou... Půl noci již. —
V zemi to duní.

A na mohylu zasazen
všem v pamět: vůdci, Sirotkům
je mladé lípy útlý kmen,
by zdobil předrahý ten chlum. —
V šíř lípa teď se rozkládá
a rov svým snětím ovládá —
V zemi to duní.

Té o mohyle praví lid:
„Když kvete bujná lípy snět
a měsíc kraji světlo skyt',
lze na těch místech uvidět,
jak jezdec s lesklým šišákem
zří k české země úhlům všem . . .
V zemi to duní.

Pak objíždí svou mohylu
vždy úžej', až se ztrácí v kmen.
Ztad přijde Čechům v posilu,
až svitne pravý čas a den,
na ukončení těžkých chvil,
a dobře bude! Čas by byl!
V zemi to duní.

Černý host.

Dvůr paní králové je na Mělníce,
leč paní, krásné dříve, zvadlo líce,
co zemřel král, už drahně přešlo času,
a jiním třpytí se noc jejích vlasů. —

Den podzimní a z povltavské strany
mhla choulí se a vzrůstá na balvany,
a dujný vír, jenž kalné zmítá Labe,
stvůr divný zjev jí z balvanů těch dlabe.

Spí paní v lenošce. V snu z okna zhlíží...
Hle, šedý rytíř k pavlánu se blíží,
již z dáli dvorně králové se kloní
a hravou rukou v strunách loutny zvoní:

„Ó vzácná paní, snad že touhou mřete?
Jsem troubadour, už síň mi otevřete,
vím, že je smutno opuštěné vdově,
líp v Kostnici vám bylo na Rychnově.

Sněm. Kristovu jenž zlepšoval tam víru,
k své ochraně květ sezval kavalírů,
a sličná paní králová, když chtěla,
z nich nejkrásnější kytku k vůli měla.

Já ve snách viděl jsem v tom městě svatém
pych hedbávný i hřích zdobený zlatem;
vždyť z daleka tam spěchal velmož mnohý,
by zlíbal choré papežovy nohy.

Já z vůle sultánovy, zbaven míru,
čas drahný toulal jsem se po Epíru,
k vám zavítal jsem na pozdní své pouti,
snad líbí se vám něco poslechnouti?...“

Už k paní do komnat jde postať sivá
a před se zrakem zarudlým se dívá...
„Kdo's, pěvče, rci.“ dí paní zvučným hlasem,
„mluv, odkud přicházíš tak pozdním časem?“

„Já z těch jsem krajů přišel, snad vám k vděku,
v nichž pán váš ondy bloudil na útěku,
když sok můj „Ilderim“ jej stíhal drahně,
a král leb v parách měl a nohy v bahně.

Tam zrozen jsem, ač bez otce a matky,
leč mé jsou paláce i chudé chatky;
nač pevný byt? Kam noha moje spěchá,
tam každý vše i bydlo své mi nechá.

Já ubožákům krátím život bědný
a kupčíkovi zboží skládám v bedny;
hned v cár se odívám, hned v hedbáv řízy,
a vzrostu jako strom, když pln je mízy.

Dřív v Carhradě jsem trávil mladá léta,
ztad vyjížděl jsem do širého světa,
a tisíců jsa hostem v podvečeru;
z měst prázdných vyjechal jsem v ranním šeru.

Kdy navštíviti toužím lidská sídla,
tu síla má jak orel vzepne křídla;
mně komoněm je mlha temnosivá,
a za mnou tíhne káň a havěť divá.

Skryt perutí jsem svého nesedlance,
tam nad Vltavou vizte toho vrance;
ej, čeká již, hned vzpíná se, hned stojí,
a rmutem vašich mlak svou žízeň kojí.

Hle, vzpíná se a z nozder páry dýme;
kříž na kříž záhy Čechy přeletíme,
a zde-li nejdřív uklonil jsem líce,
toť platí vám jen, hrdá panovnice! — "

A zpívá již, leč každým zvukem písní
mhla dusná v síních královských se tísní,
a slovo za slovem, jež se rtu zvučí,
dech panin zaráží a ňadra muči. —

„Jdi, ustaniž, jsou tygrové v tvém oku,
zlý pohled tvůj mi dýkou vázne v boku,
a z písní tvých, jež chroptíš, sesinalý,
strach na srdce i na duši se valí!“

„Nuž odejdu, má paní, bez prodlení,
jen přejte ještě ruky políbení...“
I kloní se jak mrak, jenž setí straší
a těžkou chuzí hradní kavky plaší.

A plna strachu paní z okna zhlíží;
hle, mlhy divný shluk se řekou plíží...
Toť hrozný kůň, jenž v peřejích se koupá,
a jemu na hřbet šedý rytíř stoupá.

„Nuž, vzácná paní, nevraštěte líce;
své srdce zanechal jsem na Mělníce!...“
a hlavu kloně paží kyne stranou:
„Dnes zřel jsem vás, a zítra na shledanou!

Dál přehlížet jdu pole k svému lovu,
a toužíte-li zvědět, jak se zovu,
toť vězte již i s dvořeninu sborem,
že ruka vaše líbána je Morem.“

I vykřikla — a bdí; strach rve ji duši,
hruď chvěje se a srdce mocně buší;
zda těžký sen, či skutečnost je, neví...
Jen, paní, sečkejte, čas vše vám zjeví!

Menhart z Hradce.

Co to zvoní smutně, táhle?
Menhart z Hradce umřel náhle,
naposledy z těžka vzdech'
dobrý křesťan, špatný Čech.

Pohřben jest, leč v řeči lidu
bloudí dál a nemá klidu,
Lipan kol a Hřibů straší,
zvěř i lidi v poli plaší.

S mraky o závod se honí
poběsilém na komoni
k hrozné pokutě a muce
a meč krvavý má v ruce.

Všeho leká se a trne,
z úst na sebe kletbu hrne,
ale z žalu ani klení
míru není, klidu není.

Místo měsíce, když svítí,
zlatý kalich, jest mu zříti,
a kam pádí a kam žene,
Tábory zří zavražděné.

Kvapíť za ním v kletbě, lání,
porubaní chudí, páni,
kněží, starci, ženy, děti,
přes řeky i hvozdů sněti.

Křik a pláč a naříkání
k útěku ho popohání,
vždy a stále Lipan kolem,
nivou, polem, vrchem, dolem.

Za bouřných tak jezdí noci
bez pokoje, bez pomoci;
kůň se vzpíná, Menhart třese,
a kdo vidí, křižuje se.

Jeronym na hranici.

Černým smoudem rýnský zahalen je kraj,
do hranice s katem biřic bedliv dýmá,
vůkol kněz i žoldák, žebrák, pán i láj'
žádostivi smrti mistra Jeronyma.

Na hranici mistr k nebi zvedá zrak:
„Jasnotu skrz smoudy vidím v nebes báni,
ale dole, běda! temnot hrozný drak
dál příšerná křídla plouží bez ustání.

Mru kacířův smrtí, a přec Bůh mi již
v jasné slunce mění jiskru ohně mnohou,
dole však ta lidských mravenčíků říš
tratí se a zniká v kouři u mých nohou.

Snad že proto k sobě Hospodin mě zved',
bych — nechť dým a oheň oči moje kalí —
smířen před svou smrtí spatřil naposled,
jak mu svět i člověk v činech svých jsou malí."

O Mladvaňkovi.

Ó Mladvaňku, ó Mladvaňku,
ký junák jsi to byl,
že pod Neubachem Rakušan
tě oklamal a zbil?

Že oklamal tě, obelstil
a podvedl a skříp';
jen doušků mín, a stráží víc,
pak mohlo býti líp.

Jen stráží víc a doušků míň, —
hrad pevný měl jsi dost, —
věř, vše bys býval porubal
a nespal na věčnost!

Jen v seči trochu větší klid,
a v žízni menší chvat,
pak lid tvůj v hrobě nemusil
zlé pitky vyspávat.

Že Albrecht bděl a přemýšlel,
hrad získal si a čest;
ten Albrecht, pane, osnoval
ti spropadenou lest!

Ten Albrecht znal tvůj český lid
a dostal z něho strach,
a proto nechtěl útokem
hnát přímo na Neubach.

On přemýšlel a vymýšlel
a pravil: „Nač se bít?
mám v sklepě hojnost řízných vín,
dám Čechům raděj pít.

A věru, dobrá vína měl,
je každý chválil host;
a sudy Albrecht nakládal
a zbrojil hotovost.

A na dva vozy čtyřicet
dal starých věder snést,
a za soumraku úvozem
vše mimo Neubach vézt.

Sbor starých jezdců k vozům dal,
leč mladé ukryl v les...
Ó Mladvaňku, ó Mladvaňku,
buď, pro Bůh, bedliv dnes!

Leč nebyl bedliv Mladvaněk,
lid s tvrze dolů sběh':
»Hoj, Albrechte, hoj, vojvodo,
ó, víno tady nech!

Nám v tvrzi teskno; není vín,
nám v tvrzi prahne ret!...«
Prch' Albrecht v ráz, a Mladvaněk
vzal věder čtyřicet.

A pili Češi, pili zas
a pili o přemoc,
leč Albrecht s Němci vrátil se
když na kraj lehla noc.

Ó Mladvaňku, ó Mladvaňku,
slyš houfnic temný hlas!
Hleď, Albrecht na oko jen prch',
hleď, Albrecht je tu zas!

Tu Mladvaněk si oči mnul:
„Je pravda-li, či sen?
Hej, chaso, vzhuru k střílnám; slyš,
ven na zdě hradu, ven!«

Leč nejde lid, vše vrávorá,
jen v spánku mluví ret,
kdo živ, ten spit; vždyť prázdno jest
všech věder čtyřicet.

Jen Mladvaněk je čil a zdráv
a brání mostní věž;
a na Albrechta volá: „Hej,
co, vinaři, zde chceš?“

„Chci Neubach mít!“ — „Aj, snad ne hned?“
„Ba hned!“ — „Máš věru chvat,
nuž pojď jen blíž . . .“ „Jdu, daľ jsem spíš
tu věž tvou podkopat.

Nuž vzdáš se?“ — „Já? Ej, při sám Bůh
jak smělý je tvůj tlach;
lid hlavu za víno-li dal,
dám já ji za Neubach!“

Tu Albrecht zlostí rozpálen
z děl do zdí hradu bil
a Mladvaňkovi na hradbách
v ráz nohy odstřelil.

I padá s věže Mladvaněk:
„Čert staré nohy vzal;
nač, nevím nač by nohy měl,
kdo nikdy neprchal!

Mně srdce s hlavou bylo dost,
ty víš to, Pane náš!
Ej, hoši, vstaňte aspoň teď,
když spat jde vůdce váš!

Spí přec! Ó bratři ubozí,
váš mozek bědně změk',
no, Albrecht vám jej utvrdí,
vždyť hyne Mladvaněk!

No, Albrecht vám ho zocelí,
že bude horko všem;
kdo budeš živ, ten pozdravuj
tu naši českou zem!

Už přijmi, Pane, duši mou,
a vyjdi sluze vstříc,
rač, čert když dolní půli vzal,
vzít horní polovic! —"

A skonal. — Albrecht bil a bil
a stékal hrad, až stek',
jal posádku a v okovech
lid český k Vídni vlek'.

A muže vlek a ženy vlek'
a drobných dětí směs,
a když nemohly děti jít,
lid na koně je vznes'.

Leč když šli hory úbočím,
děl šeptmo vůdcův ret:
„Nač děti? Pryč!" A jezdců shor
v důl drobné děti smet'.

A když přitáhli na Dunaj,
děl vůdce hledě veň:
„Nač kacířky?“ A drábu tlum
vrh' ženy v prohlubeň!

A ku městským když přišli zdem,
šel vstříc jim mistr kat;
tu vůdce starcům husitským
dal hlavy urubat.

A na náměstí špitálském
ta chlapům slova řek':
„Vše pověste mi na provaz,
co mistr nedosek'!“

A pětkrát třicet šibenic
lid ve Vídni zřel stát,
a na nich Čechův zvěšených
třikráte padesát.

Ó Mladvaňku, ó Mladvaňku,
ten Albrecht zle tě skřip';
míň doušků jen a stráží víc,
vše mohlo býti líp!

Mladvaněk napodobil Jiskru z Brandejsa v nájezdnictví a zhynul při chránění hradu Neubachu v Rakousích, v jehož byl držení.

Smír.

Den před svatbou má Ladislav,
leč chor a sláb je tělem;
vzal sobolinu na čechel,
leč smrt šla pod čechelem.

A s večera bdí na půlnoc:
„Ó kéž bych v ranním čase
moh' bez svatby se obrátit
a k Vídni spěchat zase.

Zde smutno jest, a nad Týnem
dvě žhavé hrozí metly!...“
„Jen bludné hvězdy, králi můj,
tam na nebi se střetly!“

„Však onen bluk a dravý řev?“
„Lid stany k hodům staví,
a z Jeleního příkopu
lev Berberský tě zdraví!

Vše tobě v pozdrav, řev i hluk,
květ říše vstříc ti jásá,
a na nebi tě sprovází
zvěst slávy zlatovlasá!“

„To není v pozdrav, to je v hrob,
ó rychle, pospíchejte,
než paní přijde z Francie,
v ráz lůžko uchystejte!

Pryč s korunou i s žezlem pryč,
pryč s těžkým pláštěm z nachu;
má hlava plna myšlenek
a srdce plno strachu!

Ach, milý otče, Jiří, slyš!
mé tělo divně hyne,
krev odevšad, jak žhavý had,
hloub prsou mi se vine!“

„Jen vzmuž se, drahý pane můj,
ten had tvé krve zkrotne,
dřív nežli zlatý slunce meč
mrak na východu protne.“

„Ty vždy mě těšíš, otče můj,
leč strach a žal se množí, —
já tuším — vím — že brzo už
mně jít je na soud boží.

Ach drahá máti, Johanno,
šat svatby chudým dejte
a rubáš svému pastorku
už v rakev uchystejte!

A robte řízu kmentovou
a ostříhejte kštici,
a štolu dejte na prsa
a do hlav voskovici!“ —

A lehá v lože Ladislav
a žalostí a vzdychá:
„Chci z Vídně míti lékaře
a z Vratislavě mnicha!

Ať posel přivede je sem,
než žárem hlavy zplanu,
já nechci Žídka lékařem
a knězem Rokycanu!“

I kvapil dvořan tam i tam
a k různé jeli straně,
leč před nimi už slétla zvěst
až do Ronova k Anně.

Mladistvá Anna ronovská
své zlaté vlasy splétá:
„Tak přišel čas, jejž žďala jsem
dvě nekonečná léta!

Spěš, sestro, vyprovoď mě v dál,
lék králi do Čech snesu
tak ukojný, jak on mi dal
kdys na budínském plesu!

Už neváhej a nemeškej,
čas ubíhá a kvapí,
já skryji tváře biretem,
ty mnicha hnědou kapí."

A jeli den a jeli noc
a jeli přímo k dvoru —
už točí anděl úmrtník
nad hradem „šatkou moru".

„Nuž uveďte nás před krále,
jsou těžké boží svody,
leč po třech dnech už vaše říš
zas bude slavit hody!"

Jsou před králem: „Kdo odkud z vás?"
„Rač přijati nás vlídně,
já z Vratislavě bosák jsem
a druh můj lékař z Vídně!"

„Když z Vídně lékař jsi, dej lík,
a posilni mě tedy,
pak zpovědí hříchů vykonám . . .
ach, vždyť už naposledy!"

„Jen doufej, pane, v zdatný lék
a požij hned a hbitě,
on bolest mírní pojednou
a záhy uzdraví tě!“

A požil král. — „Ký nitra žár!
Tvůj lík mne nevyléčí! . . .“
„Ne, zhyneš Annou Ronovskou,
či neznáš mne dle řeči?

Ej strádáš; srdce tvoje též
se chvěje v nitru těla
jak Huňadova nevěsta —
já — v tvých se loktech chvěla.

Zhyň nežli jinou obelstíš!
Mé zavraždil jsi štěstí,
když v Budíně sťat toporem
byl Huňad na náměstí!“

A zděšen na dívku zří král —
ret siná již i skráně.
„Ty nejsi lékař,“ šepce, „pryč!
ó pomoz, sluho Páně!“

A druhá k loži blíží se
a hlavu níže sklání . . .
„Dej tělo Páně, kněže, dej
a smíru požehnání!“

„Já svátosti ti nepodám
leč z andělského těla,
mám křížek Annin, skvost, jejž dřív
na bílém hrdle měla!

On náprsní buď ozdobou
na umrlčím ti šatu;
vždyť zítra jen by překážel
při smrtné ráně katu.“ —

Král zděšen oči vytřeštil
a v dívčí tváře hledí:
„Pryč, Anna ty's, pryč, Irma ty's,
pryč stínové vy bledí!“

A zastenal a schoulil se,
tvář bílé dlaně kryjí,
a z Jeleního příkopu
lvi děsně řvou a vyjí.

Vzpjal hroznou úzkostí se král
a klesl nazpět v lože,
ret chvěl se jako modlitbou:
„Buď milostiv mi, Bože!“

„Bůh věčný buď ti milostiv,
i nás zlé viny zprosti;
smír nadešel... Nuž věnce sem
a palmy letorostí!“ —

Tu do komnaty Jiří vstoup'
a křikl: „Zle se dělo!
Král mladistvý má oči v sloup
a chladné, tuhé tělo . . .“

A na kněze i druha zřel
a stráž zavolal v kobu:
„Lstí těchto zhynul mladý král,
buď smrt jim za tu zlobu!“ —

A nový hluk se Prahou nes',
vždyť z královského dvoru
dvě štíhlé dívky vezl kat
na Šibeničnou horu.

Dvě dívky: kněze s lékařem,
jich ruce poutem spjaty,
vlas zlatoplavý ostříhán —
a sličné hlavy sťaty.

V šíř Prahou nesly se i dál
ty zvěsti děsně nové,
a z Jeleního příkopu
noc celou řvali lvové.

Historikové někteří (Held a Korvin) vypravují, že Ladislav zahynul jedem, daným mu milenkou někdy Lad. Hunyada, Annou z Ronova.

Hody kostolanské.

Král Matěj nechce v Cařihrad
na odbojníky víry,
král Matěj dřív by zhubil rád
Čech bludné bohatýry.

Jeť příliš silen Soliman,
má třikráte sto hrotů;
král Matěj dřív by z Kostolan
rád vyhnal „Černou rotu“.

Měl kupných lidí jako much,
a hejtmanem té láje
jmín Němcem odchovaný druh,
Čech nevěrný: „Franc“ z Háje.

A tomu „Franci“ podružen
„Hync“ z moravského Žďáru,
víť Matěj, že můž' Čechem jen
Čech zhynout v boje sváru.

Tak přišel zbojník z končin všech,
a Matěj Korvín brzy
stál se svým sborem — měltě spěch —
před kostolanskou tvrzí.

I počal boj a počal rej,
až k hradbám vojsko lehlo...
„Hej, vydati mi neváhej,
své Kostolany, Švehlo!“

Smál Švehla se a lítil král:
„Nuž zůstaneme tady,
a nepůjde-li rota dál,
pak umořím ji hlady!“

I pozřel střílnou Švehla Jan
a druhům děl: „Den zlý je,
král Matěj kolem Kostolan
jak krt se v půdu ryje.

A řadí vozy kolem kol —
to z Hájovy má hlavy —
jen hleďte Plavců na chomol
a na Kumanské davy!“

Hned uradil se bratrů sbor:
„Slyš, Oldro z Grafenecku,
spěš k Matějovi na tábor
a vzkaz mu dones k děku!“

A Grafeneck šel z Rozgoněm...
Už v královském jsou stanu:
„List Švehlův, králi, viz!...“ „Co v něm?
„Jen čti!...“ „Aj, touhou planu!“

I láme pečeť Uhrů král
a v blánu pohled hrouží:
„Ej, pěknou smlouvu Švehla psal!
Bych propustil ho, touží.

Hle, píše: Odevzdám ti hrad,
leč netkneš se mých sborů;
vy žízeň máte a my hlad,
tož zanecháme sporů.

My odejdeme z Kostolan
níž k řece pod Karpaty,
ty každému dáš země lán
a vystavíš nám chaty.

Tam nechať bystrým sokolem
si každý volně krouží;
i kalich budiž nechán všem,
kdo boží pravdě slouží!“ —

Pan legát, jenž byl přítomen,
děl králi: „Hleď, už měknou;
by směli vzdát se, povol jen,
když kalicha se zřeknou!“

Tu Rozgoň hlavou zavrtěl,
a hněvem zrak mu plane:
„Co římský legát právě děl,
to nestane se, pane.

To neučiní žádný z nás,
znám ducha našich davů,
spíš na špalek dá každý v ráz —
i dítě — svoji hlavu!“

„Tož,“ vece Matěj, „budiž boj,
nač domluvy a těchy?
vždyť na husitských Čechů roj
mám katolické Čechy!

Ať vzdá se kalicha, ta směs,
sic do hrobu ji vženu;
a za rukojmě ještě dnes
chci Švehlovu mít ženu.

Ať sám mně přivede ji sem,
než zví, co hlad a hoře;
byl' beztoho mým dvořanem
na budapešťském dvoře.

A nedá-li ji hned a v ráz,
pak, nežli den se skloní,
na lásky ždaný hodokvas
sám přijedu si pro ni.

V tvrz utěsnám vás: v trojí kruh
svých mečů a svých hrotů;
už nedbá Husův starý Bůh
na hloupou vaši rotu.

A že byl Švehla sluhou mým,
než přidržel se Jíry,
tož pevnůstku mu vystavím,
ač trochu menší míry.

Tvrz třípatrovou — pěkný dům —
a za stráž dám mu Plavce,
to žertem bude Maďarům
a hodem pro krkavce!“ —

Když uslyšel to Švehla Jan,
v ráz stáh' a zvraštil čelo:
„Ej, proto hejno černých vran
k nám tedy zaletělo?

Což zdřevěněla naše paž
a znikly střely zraku?
Ať řádí bleskem tesák náš
v tom Uhrů černém mraku!

Vždyť máme ještě v žilách krev
a v rukou cepy máme;
nuž zazvuč žen a dětí zpěv,
ven, ven se vysekáme! —

Chraň, Matyáši, živůtek,
bouř z Kostolan se zvedá:
kdo pravý Čech a pravý rek,
ten ‚vyležet' se nedá!"

A v hluku zbraní z tvrze ven
proud ‚Bratříků' už teče:
proud tři sta mužů, tři sta žen,
a všecko v Uhry seče.

Na vraném oři Švehla v před;
jak v drva v šiky tesá,
a každou ranou mrtev hned,
kdo stihnut, k zemi klesá.

I klesá jízdný, klesá dráb,
a Sikul Plavce kotí,
jeť Matěj jako dítě sláb,
kde Švehla Čechy rotí.

Hle, jemu v pravo starý kněz
a v levo zbrojnoš mladý;
už honí Uhry děs a běs
a trhá jízdné řady.

I prchá Maďar odevšad;
v tom — Švehla čelo mračí —
voj Hájův lestně jako had
v zad v jeho lid se tlačí.

Voj Švehlův skryl se po lesích,
leč část ho na hrad vběhla;
král smál se, v hněv však přešel smích,
že lapen nebyl Švehla.

Děl zhurta Plavcům: „Ať vás kat'
Ty vaše hlavy kleté
všem napořád dám urubat,
kdy Švehly nestihnete!

I zbrojnoše, jenž s Švehlou byl
chci mít, i popa ‚Bratří',
bych pro žert vám je pověsil,
kam před jinými patří!"

I zavyl Maďar na poplach,
jak šelma vyje divá . . .
A v kostolanských doubravách
skryt Švehla odpočívá.

Po pravém boku šedý kněz,
po levém zbrojnoš rusý;
Jan těžce raněn s koně slez'
a ví, že umřít musí.

Hruď krvácí mu ze tří ran:
„Nuž dej mi těchu, kněže,
vždyť už mi smutné zvuky hran
zní s kostolanské věže!

Slyš temný dusot od kopyt
a frkot ručích koní!
Rád Matyáš by Švehlu chyt';
to husaři nás honí!

Jak bránit se? Mně hoří hruď,
už vše je utraceno;
jdu! Ženo, družko, s bohem buď,
buď s bohem, milá ženo!

Strach o Tebe mám; žel, ó žel,
toť nad mé rány rudé;
mně míru čas už nadešel,
leč s tebou hůře bude!

Ó jak mi Tebe žel; mám strach,
smrt blíž a blíže kvapí,
já umírám, leč tebe vrah
v plen dravčím spárem lapí."

A zbrojnoš kloní šíji svou:
„Chci s tebou z vůle boží,
líp na čakaně se Švehlou
než s Matyášem v loži!"

A chytli je, a na provaz
už bijíc Švehlu váže,
s ním králi v hod — ó hrozný kvas —
i kněz i rusé páže!

Král zavýskal, až chvěl se stan:
„Jaj, statní jste mi hoši,
ty budeš pánem Kostolan,
ty vůdcem na Sároši.

Hej, kate, Švehlu s kněžem zhub!
Nuž, šibenice stavte,
ať klátí se ten vzdorný dub;
už lid můj trochu bavte!

Ty, panošku, však milost měj!
Pryč kapalín z těch skrání,
spěš se mnou! Ruče, neváhej,
má kostolanská paní!

Spěš, „sestřičko“ — král v smích se dal
a vášně žeh plál v líci —
dřív Švehla ženou tebe zval,
teď mou jsi milostnicí.“

„Být ženou Švehlovou, toť dost:
ať třeba tobě k smíchu,
nad královský tvůj nach a skvost
mám českou svoji pýchu.

Víc z „Bratrů“ každý nežli tys.
a Jan byl vůdcem Bratří;
víc tebou pohrdám, než kdys.
Má duše reku patří

Či smrtí chceš mě postrašit?
spěš, spěš, jsem připravena;
věz, za ctnost učila se mřít
z nás „Bratří“ každá žena!“

A v prsa vráží sobě hrot,
ret nechví se, ni ruka,
vždyť v srubu hyne vůdce rot
a horší snáší muka.

A Matěj puzen vášní zlou,
že sklamán, hrubou paží
tu dýku v prsách uvázlou
v hloub bílých ňader vráží.

A lítí se, a lítí zas
jak tygr prchlý z klece:
„Je mrtva, ale na provaz
ji s Švehlou věste přece!“ —

Když Švehla na popravu šel
a slyšel, co se dělo,
zrak vyjasnil a Bohu pěl,
ač srdce puknout chtělo! —

Kat věsil „Bratrů“ do tří set —
král Matěj šetřil zbraní —
blíž Švehly visel kněz, ctný kmet,
a panoš: útlá paní.

I volá král: »Teď hudba zvuč
a chvalozpěvy Pánu!“
Leč nebe halí černá tuč,
a rána stíhá ránu.

Jak kdyby šarkan do chmur vklouz',
hřmí hrom a lid se třese;
král Matěj škube rudý vous,
a legát křižuje se.

A vichor roste stále víc,
král Matěj v plášť se krčí,
hle, z temen Tater jemu vstříc
meč boží pomsty trčí.

A hrozí, či to blesku střet,
kde s mrakem mrak se honí?
či přijíždí snad Bajazet,
či mor na černém koni?

A všecko prchá z hroznych míst,
a všecko tváře skrývá;
v skok meluzině vichor hvízd'
a Švehla takt jim kývá.

Král z pole pádí — děsný zjev —
zpět zírá pohled výří,
a v jeho žilách stydne krev,
a snědá tvář se pýří.

Až na Trnavě odpočal,
strach znik'; je konec zlosti,
a rudé víno nosit dal
pro hodu černé hosti.

A volá: „Nuž, ať plesá Řím,
a zítra časně z rána
buď Pánu vonný kouřen dým
a chvála zazpívána!"

A co král kázal, druhý den
hned koná se a děje;
je kvas a šašek zveselen
si výská a se směje.

A zdobou lesklých rolniček
na temné třese hlavě:
„Ej, králi Matěji, tys rek,
a všecko jde ti hravě.

Nad tebe nikdo nevynik'
od světa první záře;
jaj, perutí svou krkavčík
stín metá v boží tváře!

Ba, za ten kostolanský den,
se skvostem na své kštici,
měl bys být Římem povýšen —
na zlatou šibenici! – "

Smích rozhostil se v komnatách,
leč šaškovou jat řečí
král zlícen vstal, a starý brach
mřel v mečů děsné seči.

Tak skončen kvas, a druhý den
v hrob Čechů, hradu stranou,
i šašek, Slovák, položen;
kdy asi k pomstě vstanou?

Korvínova smrt.

Na hradních chodbách četná stojí stráž —
ve Vídni uhostil se Matyáš,
zde s legátem o svaté velkonoci
od Boha zdraví žádá živou mocí.

Čech lstivý škůdce není věru zdráv,
zle na srdci mu leží Vladislav;
ač k úkladným proň Korvín jedům sahá,
vše marno přec, už nic mu nespomáhá.

To trápí ho a týrá napořád —
měl' levobočka dědicem by rád —
i vadne, tona v přemýšlení stálém,
jak státi by se mohl českým králem.

Vždy myslí jenom na tu českou říš,
jak do svých tenat lapil by ji spíš;
ať jak chce ujednáno, vždy se zmaří,
snad zradou Slezanů se v posled zdaří.

Z tad do Čech vtrhne Matěj — tak je plán —
jeť v Poděbradech Bartošovský Jan,
s ním smluveno, tam usadí své vrahy,
pak krátký čas — a pánem bude Prahy.

Leč dnes chce odpočít, je sláb a chor,
zle užírá mu prsa český vzdor, —
a plece rve — a nechce býti snáze —
šíp vbodnuvší se u seretské hráze.

Ten utříštěný v oné honbě hrot
roj útrap snáší mu a různých psot,
dna hlodá hnát a nápoj také pálí,
jejž Zápolský a paní namíchali.

Vždyť byl to Matějův vždy jistý lík,
jím uspán býval každý protivník,
a vtipná Vlaška, paní jeho milá,
co činil král, též hned se přiučila.

Chceť ona také jednou kralovat
i Štěpán Zápolský; tož mají chvat,
by skutkem byla smlouva obapolná . . .
Než Matěj Korvín umírá tak zvolna!

Král v chrámě štěpánském se modlí dnes,
klek' před oltář — ne, neklekl, leč kles',
hned komoří však na rychlo jej zvedá —
a v hebké lože na hradě král sedá.

Chce odpočíti Korvín, sám chce být.
chce pohár léku mít, chce víno pít,
chce drsný jazyk svlažit fíků šťavou
a spánkem zahnat stvůry letší hlavou.

I pomohli mu: snesli dobrý lík,
ten živým ohněm do všech údů vnik',
a čemu dravčí vzdorovala síla,
to upravená smokva urychlila

A těžko oddychá král v boji zlém.
Tu na okno slít' havran s havranem,
a lačen každý do skel zobem klepe:
Hoj, Matyáši, bratře, co tě tepe?

Proč hrdý Korvín, otužilý brach,
dnes trápí se a lítost má a strach?
Či trýzní ho snad kališnické rány,
či přísahy, jež Čechům byly dány?

Hoj, proč se neveselí Matěj lhář?
vždyť posud má tu podvojenou tvář?
Což neposkytne brat náš strachem bledý
dnes jmenovcům svým trupů na újedy?

Což pokrevencům rodným nedá nic?
Což nestaví už žádných šibenic?
Což nerube už ku množení slávy,
kdo nectí ho a hněvá vzdorné hlavy?

Což nemá nic? — Ej, štědrý jsi ty pán!
Či straší tě snad Švehla z Kostolan?
Hleď, ve Vídni nám ani Boskovice
lid nepopřál, ač toužili jsme více.

Však nadarmo jsme nepřilétli sem,
my počkáme si tady nad hradem;
než starý měsíc zamění se novým,
snad syti budem srdcem Korvínovým.

Hle, od kořene rychle skonáváš,
jed v žilách svých, dnu ve všech hnátech máš;
nuž rychle přec, my pokrm míti žádáme,
sic za živa se do tvé hrudi dáme!“

Zle rozlícen je král a poulí zrak,
chce splašit káň a robí naopak,
a lítí se a strachy vyje ústy,
jak vzteklý vlk, když vyplašen byl z pusty.

Leč nelze králi překonati nic,
je ptáků v komnatách vždy víc a víc,
už hrubou perutí mu tepou kštici
ti příšerní mrch lační hodovníci.

Hle, v chorá ňadra klove zlostná káň:
„Hoj, braň se, králi — lháři — braň se, braň!
Dnes dožiješ, náš chomol, jenž tě kruší,
hned vezme s sebou havraní tvou duši.

Ta s námi bude z tebe supem žrát —
ty's právu udělal tak kolikrát —
když dravčí spáry ryl jsi v jeho plece —
tvůj vzletí duch, jak dravec prchá z klece!"

I šílí Matyáš: svůj chápe meč,
chce títi, — nelze — ruku poutá křeč;
chce volat o pomoc: — mor jazyk váže.
jen děsně řve — a k síním běží stráže,

V tom z temna volá Zápolského zjev:
„Kdo kročí v před, ten výplatou dá krev!
Či smí kdo krále vyrušiti k hněvu,
když šťávu révy chce a líbat děvu?

Aj, divná jesti děva! Neslyšíš,
jak vyschlým hnátem tiskne hrdlo již
a tuří prs, jenž brání se a vzpírá,
v tu chladnou svoji náruč děsně svírá?

Ó slyš! A v síni křehot, řev a pád —
vše na chodby se valí napořád;
jen na mši králová zří posud k nebi;
máť toho paní věru zapotřebí!

I hledali ji po všech klášterech . . .
„Ó vzácná paní, prodlévání nech,
věz, skácen mrtvicí tvůj manžel leží,
jen věrný tobě Zápolský ho střeží!"

Blesk z očí paní šleh', když vešla v síň,
i sklonila se, zašeptala: „Zhyň!"
Pak s pláčem k lidu obrátila tváře:
„O běda nám, žel, spěšte pro lékaře!"

Leč Zápolského temný volá hlas:
„Nač lékař mrtvému? Teď právě zhas'!..."
A mrtev byl; Čech zlého zbaven hosta,
a Morava zas Matyáše prosta.

Kiniszi Pál.

Kolem Szegedina „Černá rota“ stojí,
Trnka rotě velí, Kiniszi se bojí;
bojí se té roty, ale přec ji děsí;
vždyť na mlýnská kola nepřátele věsí.

Vždyť krev zbitých pije, v zubech trupy vleče,
na mrtvolách kvasí, jatce ohněm peče,
upír vojevoda, strašidlo všech lidí,
leč „Husitské roty“ nejvíc nenávidí.

Jeť Kiniszi Uhrů vůdcem drahná léta,
Trnky „Černou rotou“ zhubil Bajazeta;
teď dva dni už jatcům vzdorné hlavy stíná
a posílá pánům k sněmu do Budína.

Děsí se pan Trnka Kinisziho ctností,
hrozí se krev česká vlčí zběsilosti;
ale Pál Kiniszi hladí dlouhou bradu:
„Za trest zůstanete o žízni a hladu!“

Vladislavu králi do Budína píše:
„Ta Husitská rota pobouří ti říše,
nechť ji Korvín zove králů rukou pravou,
již se nespokojí leda s tvojí hlavou!

Bouří se a vzpírá, na odpor se staví,
ale chceš-li, řekni, Kiniszi to spraví;
husarové moji zatočí tou plevou,
chci být, Vladislave, rukou tvojí levou!“

Čte Vladislav, hněviv pěstí na stůl tluče;
„Dobře, milý Pále, dobře, učiň ruče,
znič ty černé Čechy, jak ti srdce velí,
však mně také v Praze v ňadra šípnout chtěli.

Za všecko, co zrobíš k zhubení té spřeže,
odpustky ti Bakacz zjedná od papeže,
a jakmile ztichne v krvi „Rota černá“,
budeš hlavou říše, levice má věrná!“

Rozesmál se Pavel, dal husarům vína,
stihl „Černou rotu“ v polích Szegedína,
trhl na ně v noci silou stokrát větší:
„Hej, ospalý Trnko, kdo kterého předčí!

Už ti nepomůže vozů hradba dvojí,
houfnic žhavé kletby na tebe se rojí,
nebudeš už říkat, Čech že Turky zhubil,
čím pak před světem by Kiniszi se chlubil?“

Brání se Husité jako lvové lítí,
Maďaři jsou Trnkou stepáni a sbiti,
leč Kiniszi Pavel v dílo Bohem klaté
zase nové pluky nutí po třikráte.

Dokonána vražda; mrtvé ticho v šíru,
prostřed vozů leží na sta bohatýrů,
Pál Kiniszi zase trupy v zubech vleče,
na mrtvolách kvasí, jatce ohněm peče.

Do Budína jede k doplnění slávy,
na dvou vozech za ním urubané hlavy;
Ujlak zří, jak luza Pavla městem vede,
v posměch z okna volá: „Pále, Turek jede!"

Kdo má nohy, prchá hradní do paloty;
kdož na Turka půjde? Není „Černé roty";
vysílen je Maďar, chor Kiniszi hrubý;
vypadly mu rázem dravčí ondy zuby.

Bajazet se valí, Zápolský se směje:
„Hloupý Vladislave, dobře se ti děje,
když se zpupný Turek k Budapešti vleče,
nepomohou zuby, ale břitké meče!

Nepomůže prosit Říma v také muce,
více potřeba je meče v pravé ruce;
dobře jsi to zrobil s Pálem šelmou dravou:
krchnačkou dal's utít ruku svoji pravou!"

Czobor.

V Budíně, města v kraji
věž Csonka při Dunaji,
ta smutně hledí v proud,
jsou vetchy její stěny —
v ní Czobor rozkacený
kdys hrozný soudil soud.

Do věže Csonky v spěchu
sta pochytáno Čechů,
vždyť mrtev Švehla Jan —
jsouť „Žebráci“ to pouzí,
je Maďar učil nouzi,
když prchli z Kostolan.

Leč nejen Češi spiati,
i Slováci jsou jati,
že mužný ved' je vzdor,
by bojovali meči
za svatá práva řeči
a chaty rodných hor.

Na Csonce, staré věži
přes tisíc Bratrů leží,
král Matěj je tam dal
a důraznými slovy
magnátu Czoborovi
je stříci přikázal.

„Těch hleď si, pane milý,
toť zbytek potměšilý
rot hubících mou říš!...“
„Ej, pane, peněz škoda —
pod Csonkou teče voda...
No, divy uvidíš!“

„Jen hlídej opatrně;
na zemském sněmu v Brně
zlé spory řešit mám;
až z Moravy se vrátím,
čím chceš, tě obohatím
a bánem udělám!

Sto dnů, to krátká doba,
pak spatříme se oba,
jen mi jich dobře střez;
ač prázdnou, Římu v díky
pro nové kališníky
rád Csonku bych měl, věz!“

Na krále Czobor hledí:
„Ej, vím, co s napovědí,
buď, pane králi, jist;

ta vížka s třemi patry
má pro Husitské bratry
dost ještě prázdných míst."

Pak uklonil se v týlu,
dal ruku na atilu
a druhou křížem dal,
a jako liška šerá
na rychlo za večera
do Csonky pospíchal.

A k vězňům lestně vece:
„Král milostiv byl přece
a tak chce jeho řád:
z vás, již jste v jeho moci,
as deset každé noci
mám pouštět napořád!

Tož metejte si losy,
než jitro pustu zrosí,
již sprovodí vás Bůh;
leč, by se nezradilo,
v síň, jak se přitemnilo,
vždy za druhem přijď druh."

Leč když si přispíšili,
jsou lapeni v té chvíli;
háv režný oděn všem,
v něm s úskalného kraje
je Czobor do Dunaje
dal metat s žernovem.

Den po dni takto běží;
což dobře Czobor střeží,
i peněz ušetřil;
a králi v trojím p.tru
pro tisíc nových „Bratrů“
věž Csonku upravil.

„No, jak jsi robil, rci mi,
se svými zajatými?“
„Ej, pane, dobře, věř;
piš svatému to Otci
že po desíti v noci
jsem topil českou sběř!

Dnes poslední šli k moři,
ty víš, tvůj sluha spoří,
ten lid nás mnoho stál;
teď ušetříme, věru,
ti tam jsou u vod šeru . . .!“
I smál se Matěj král.

A věru, vděčným tuze
byl oddanému sluze:
dal zabraný mu hrad;
na jehož chmurné stěny
ten Dunaj zamucený
své vzdorné vlny klad'.

Leč divnou jakous mocí
vždy rozvlnil se v noci,
a Czobor zděšen vstal . . .

Hle, ve příšerném stíně
mu v okna každé síně
zjev hrozný pozíral.

Čech združen se Slovákem
zřel ohnivým naň zrakem
a s nimi Moravan;
až s vytřeštěným okem
prch' Czobor z komnat skokem
ven hroznou kletbou hnán.

A děli Czoborovi:
„Král severu ti poví,
kdy vrátíme se zas,
pak spravíme se spolu,
a poteče vás dolů
proud hrozný světu v žas!“ —

A kam se Czobor točí,
zří děsné mrtvých oči
a slyší jejich zpěv:
„Čas pomsty letí, letí,
na nás i naše děti
tvá, vrahu, padni krev!“

Albrecht z Kolovrat.

Smečka psu hbitých tryskla z vrat,
za nimi kancléř Kolovrat,
vysmahlé tváře a bledé,
na vraném koni jede.

Ze sněmu přišel, svolal lid.
„Honbou se toužím pobavit,
nedbám však o plaché zvíře,
víc jde mi o kacíře!“

„Nejezdi, umdlen jsi a chor,
sychravý vane vítr z hor...“
„Co víc? však zruměním v líci
pikartské při štvanici!“

„Nech toho, pane, aspoň dnes,
nebe se mračí, stená les...“
domlouvá druh Václav z Dubé,
kancléř však uzdou škube.

„Ne, milý strýče, k čemu strach?
Nechť jsem se znavil na Horách,
ozdravím, oči až spatří,
jak hoří čeští bratří.

Viz jen, dle úmluv jdou nám vstříc
Gutstein a Jiří z Bedružic,
vzhůru již k Bílinské tvrzi;
zdráv budu, věru brzy!“ —

Klusali ruče dál a dál;
pán Koldic na pavlanu stál.
„Hej, pane, spusť hradní mosty,
přijmi nás, svoje hosty!“

Ze sněmu jedem' z Kutných Hor,
kacířský vypleníme sbor;
při radě na lid ten zrádný
nescházel z pánů žádný!

Jedno jsme; teď však vína dej,
po hodu počne lov a rej;
z kacířů nadělám svící!“
Hněv plál mu z rudých lící.

Komorník, jenž mu pohár nes',
pravil, když slyšel: „Pane, věz,
sněm váš byl neplně veden;
scházelť vám přec pán jeden!

Pán našich srdcí, našich hlav,
větší než sám král Vladislav,
mocnější nesmírnou měrou
těch, kdo nám žití berou.

Mocnější králův světa všech;
marný je vaší hrůzy spěch,
přes vaše bene a placet
nedá Bůh lid svůj kácet!"

Vyskočil Albrecht rozlícen:
„Pikart jest věru sluha ten!
Šelmo, však doznáš ty nyní,
jak s tebou Pán Bůh míní!

On že má povrhnouti mnou?
Spálím tě tady před branou,
tak bude po vyrovnání!
Chcete-li, milí páni?"

„Spálit mé můžeš, třeba hned,
kdož pak teď žije na sto let?
Dřív-li jdu rok neb dvě léta,
stejno jest pro mne kmeta.

Takou mne smrtí nezlekáš,
okamžik vezmeš, věčnost dáš, —
sněm váš byl bez Boha veden,
nad námi jest On Jeden!"

Pravil a sivou hlavu vznes',
ukázav vzhůru do nebes:
„Jsouť vaše dekrety známy,
Hospodin bude s námi!“

Vstal kancléř zlícen na nejvýš,
sedadlo zvrhl, svíci, číš . . .
„Svažte jej!“ vzkřikl, žár v oku,
sáhaje rukou k boku.

Chtěl dobýt meče kancléř snad?
Kdo ví — hluk kolem, v před i v zad,
na boku něco se kmitá:
oheň! Šat pánův chytá.

„Pálí to, běda! . . . Sluho sem!“
Šerpa již hoří plamenem,
vzňala se, mysl když trhlá
se stolu svíci zvrhla!

Stržena šerpa; kancléř zbled'.
„Na koně, páni, ruče, hned!“
„Na lože jdi raděj, pane,
tvář jindy siná plane.“

„Na lože? za dne? ani krok!
pojedu; nechať pálí bok,
lazebník v Krupce jej zhojí,
za bolest lov můj stojí.

Spoutejte raba, řečí dost,
tady buď biče ještě prost,
pokutu nechám až v Krupce.
Odveďte toho hlupce!“

Na to pán z Koldic: „Ohó, stůj!
Šimon je věrný sluha můj,
zlou by mně pohanou znělo,
kdyby se takto dělo!“

„Aj, pane z Koldic, hodláš snad
pikarty králi ukrývat?
Zákonům zemským už k vůli
beru jej přes tvou vůli.“

„Můžeš mě pohnat, kdy jen chceš,
Šimona přec mi nevyrveš...“
Ten však dí z nádvoří veden:
„Rozsoudí Pán nás Jeden.

Nech, pane dobrý, k čemu strach,
stár jsi, buď ve svých komnatách,
slábi jsme na tomto místě;
večer se vrátím jistě!“

Spoután, jak pyšný Albrecht chtěl,
týrán byl, ale neúpěl;
hrd hlavu pozvedá šedou,
oděnci ven ho vedou.

Vyjeli z tvrze; mlhy kol
vzpialy se jezdcům nad chocho',
doubravy jako by spaly;
jezdcové pospíchali.

Na hnědém koni kancléř vzad,
oko se smyká jako had...
„Oj, milý Václave, běda!
v srdce mi úzkost sedá.

Hlava mi hoří, plane krev."
„Pane, tím vinen náhlý hněv..."
„Nohy mne pálí, hruď studí..."
„Zima se v horách budí..."

„Ošklivá zima! Dál však, dál!...
Neslyšel's, jak se kacíř smál
uprostřed průvodných lidí?
vidíš ho? zrak můj vidí!

O hlavu větším druhů jest..."
„Mámení smyslů, stín!..." „Ne, lest,
teď zvedá ruku výš hlavy —
mluví, slyš: Bůh nás spraví!"

„Sraz mu ji mečem!" „Vždyť to klam!"
„Není!..." a hněviv kancléř sám,
přiklusav na rychlo k stráži,
ruku — ne, mhlu jen sráží.

Padá meč těžký, chabne páž ...
„Šetři se, chorý pane náš,
oviň se pláštěm, jsme brzy
na Krupce, tvojí tvrzi!...“

Jeli; pan kancléř něm a bled,
hned jako oheň, hned jak led,
na ňádra hlava se kloní,
Bůh ví kde duch se honí.

Stená: „To pálí! zpružte krok,
uhoří hlava, hruď i bok,
hle — a zas v mlžnou zří chmuru —
zase má ruku vzhůru!“

„Spoután jest, pane, jak byl dřív,
pohyb to pouze koňských hřiv,
vítr je do výše zdouvá...“
„Ne, ne!...“ a kancléř couvá.

„Není to hříva, ruka jest,
poznávám jasně hnát i pěst,
čnít také prst vidím k nebi —
což nemám očí v lebi?

Uťněte ruku v jeden ráz!“ —
„Stalo se!“ — „Stalo? ne, už zas!...“
„Pohleď, ať srdce už věří,
zde jest...“ „Pryč, pryč s ní, zvěři!

Za kořist lačný měj ji vlk, —
a což ten kacíř?“ — „Věru, zmlk',
na krev, jež vytryskla z rány,
slétly se lačné vrány.“

„Vida, jak skrocen chlapský vztek!
Dobře! však má-liž obvazek?
Musí nám soudruhy říci,
než půjde na hranici.

Musí!... Ó běda, zas ten pal,
úzko mi, hrozno! Páni, v cval,
nedbejte, bolest mě zmoří,
útroby zrovna hoří!“

Jeli... „Jsme doma? hynu už!“
„Okamžik, pane, jen se vzmuž,
mlhy se kladou, den krásný...
s tvrze nás vítá hlásný.“ —

Do brány vjeli, kancléř vzdech',
zachvěl se v hrudi, v údech všech,
vedli ho v síň plnou záře,
Šimona do žaláře.

„Doma jsem, doma, bohudík,
rychle, kde lékař, lazebník?
Zdráv musím povstati k ránu!...“
Uvedli oba k pánu.

„Lékaři, zdraví dej a klid,
k hranici zítra vést chci lid,
v žhavém by vzplanul jí klíně
chám jatý na Bílině.

Krvácí tuze, nedej Bůh,
aby nám před svítáním ztuh';
obvaž jej, nešetři líku,
zachraň ho, lazebníku!

Zbrojnoš mu cestou ruku sťal;
chci, bys jej ohni zachoval,
spěchej, kéž zdaří se píle,
slunce než dojde cíle!" —

Cíle než dospěl slunce let,
dokonal kancléř, umřel kmet,
z tvrze však vzlétli tou chvílí
havran a holub bílý.

Zakroužil havran v černý les,
k Bílině holub peruť vznes',
Koldický žalem se kácí:
„Šimon můj, hle se vrací!"

Pokuta odpadlíků.

V Pasově se chystal valem
k válce biskup Leopold,
hořeľ býti Čechův králem,
leč kde vojsko vzít a žold?
Tu mu při hostině v hradu
umluvenou dali radu
Sulz a Ramé s Tanaglem:
„Verbuj, drancuj Českou zem!“

„Ano,“ pater Heinrich kývá,
„k Praze, tam je zlata dost,
rychlý čin půl výhry bývá,
královský ti kyne skvost;
těžkým stal se Rudolfovi,
rychle, nápadník než nový
proň si přijde, Matiáš,
ty jej vezmi, pane náš!

Sotva Ramé v boje víru
k Praze táhl jako mor,
přešlo devět oficírů
českých stavů v jeho sbor.
Pěkní hoši, povedli se:
nad právo jim krůta v míse,
nad svobodu děvčat stan,
nad vlast vína plný džbán.

S vlky vyli, vlky byli,
běda, kdo jim v spáry pad';
vraždili a loupežili,
co jim otec, matka, brat?
Na kostky a vrhcábnice
stále zlata chtěli více,
drancovali hrad i ves,
s Pasováky stejná směs.

Smál se Ramé lotrův píli:
„Bravo, bratří, radost mám,
tužte se jen, v pravou chvíli
vrchníky z vás udělám!
Znáteť v Praze všecko všudy,
nuž z čtyř stran ať kohout rudý
kokrhá v tom moři střech —
rád bych je zhlíd' v plamenech."

Marně; nevzplanula Praha,
leč kol ní vzplál krutý boj,

Čech rval škůdce, kosil vraha,
plašil dravců běsný roj;
prchal Ramé, divým honem
za ním Althan s Balderonem,
i štkající Aquent mnich...
Leopolde, kde tvůj pych?

Kde tvá děla, mušketýři?
kde lancouchů pestrý zjev?
Rozprchli se jako pýří,
jako v bouři hrstka plev;
pádí po dvou na komoni,
český lid je z doupat honí,
na nivách rve, na ladech;
hyne síla, slábne dech.

K Berounu se vrazi hnali,
za nimi se Vchynský zved',
voje bily se a klály,
Ramé hněvem, rud' i bled';
prchal k řece, prchal k mostu:
„Kdo mne zbaví českých hostů?
Vozy v bahně, Vchynský záz
moří, rve a bije nás."

Na to devět odpadlíků:
„Chceš-li, vůdce, s lidem, věz,
zastavíme v okamžiku
kopí honící nás les;

viz, jak se nám v zádech množí!
Nač nám dbáti špíže, zboží?
Obětuj je, a jsi prost,
k braní zbude ještě dost!“

„Dobrá, konejte jak mníte;
ustoupí-li protivník,
a můj voj-li zachráníte,
královský vám kyne dík;
krom hejtmanských bandalíru! . . .“
Tu v ráz devět oficírů
strhli most až do podpor.
Volně prchal Němců sbor.

Utíkali, ale z deště
v zmatku přišli pod okap;
jako tchoře v pevné kleště,
Trnavský je v lesích lap';
sevřel je a lidu k vděku
hnal je z bahen do záseků,
porubal jich do tří set —
Ramé klel a hryzl ret.

Jak tlum lačných vran a výrů
prchli Němci tam i sem,
ale devět oficírů
přec vyvázlo životem.
Div-li to, či zrada pouze?
Ramé nepřemýšlel dlouze,

svraštil čelo, zaťal pěst:
„Zbit jsem; zrádců vinou jest!“

Na komoni k pánu letí:
„Boje vin jsem, pane, prost!“
Hněviv Leopold však větí:
„Znej můj hněv a nemilost!
Z voje hrdin vedeš domů
hrstku bab! . . . Ej u všech hromu,
ztratil's korunu i plen! . . .“
„Pane, zradou Čechů jen!

Přesvědčím Tě, mocný pane:
až přijdeme na nocleh,
po právu se zrádcům stane,
jen, co chci, mě konat nech;
pevným v boji jsem i v míru . . .
devět českých oficírů
podplatil Thurn Matyáš . . .“
„Klameš! . . .“ „Ne, však uhlídáš!

Dosti věru bylo času
převézt kořist, chránit čest;
Češi zplašili mi chasu,
strhli most, leč byla lest,
to mi plemeno to chrtí
splatí krví svou a smrtí;
devět hlav až padne v ráz,
oběma nám bude snáz!“ —

K městů, jehož základ prvý
vybudoval Budivoj,
probrodil se Ramé krví
i zběsilých drábů roj,
na to do městského týnu
pozval Čechy na hostinu:
„K veselí dnes prosím vás,
na zvěřinu, na malvaz.

Usmála se doba míru,
a jak touží pán i lid,
devět českých oficírů
po právu chci odměnit!...“
Přišli, odepiali meče,
smích se vlní, víno teče,
mísy prolamují stůl —
hlásný hlásá noci půl.

Ramé číše plnit káže,
hlučno v síních v před i v zad,
leč proč dvojnásobné stráže
postaveny u komnat?
Nač té pocty druhům k vůli?
Ramé opřen o tabuli
stojí, v ruce s vínem číš:
„Kamarádi, slyšte již!

Já, váš vůdce, Čechům z vděku
štědré dary chystám dnes

za most přes Berounku řeku,
za zásekův selských les;
v síni u vedlejších schodů
dám každému konec hodu,
vojvodův jak káže dík,
drahocenný nákrčník.

Vždy jak zazní fanfar zvuky,
dopij každý svoji číš
a na pokyn mojí ruky
pro svůj dar se dostaviž!...“
Vešel první, druhý, třetí —
z víru bubnů výkřik letí —
čtvrtý prchá z komnat ven,
zděšením zrak vytřeštěn.

Chytli Češi pádné meče,
stráže kopí na odpor;
krev i víno v síních teče,
úskok tam, zde mužný vzdor;
při pohledu na tři těla
síla Čechů zakypěla,
ale klesla vazbou pout;
Ramé soudil. Hrozný soud!

Rozvzteklil se: „Aj, vy zrádci!...“
Nebyl křik to ale řev,
na rukou i na kabátci
v krůpějích mu stála krev;

nohou dupá, mečem tluče:
„Ruče, kate, ruče, ruče,
velká dnes ti kyne čest,
tři jsi srub', teď ještě šest!

Připravte se, lotři čeští,
o ta hrdla vašich těl
ať si mistr topor leští,
to můj dar, jejž dát jsem chtěl;
úmluvou jste v české spáry
navrátili plné káry,
Berounský když stržen most!
Pěkní hoši, pěkná ctnost!

S Thurnem za jedno jste stáli,
vy i vaší chasy dav,
za to budoucímu králi
k nohám dáte devět hlav;
dolů s kabátcem, vy zmije,
rychle nákrčníky s šíje,
čas je krátký, máme chvat:
Leopold i já i kat!"

Zděsili se odpadlíci:
„To tvůj dík, to dar tvůj jest?"
Přední děl však s hrůzou v líci:
„Boží prst v tom, boží trest;
pokuta nás stihla pravá:
kdo se lotry zlotřit dává

vlasti, bratrům na příkoř,
toho, Bože, znič a zmoř!

Bez viny jsme, proti tobě,
ne však proti vlasti, žel!
Hřešili jsme, nuž v té době
nebes trest nám nadešel;
v městě v povltavském kraji,
lid kde s cizáckou jde lájí,
Bůh nás příkladem chce všech;
s vlkem vlk buď, s Čechem Čech!

Pojďte, za potupy vrahů,
bratři, katu hlavu klást,
podlým dušim na výstrahu,
jež by zradit chtěly vlast!
Pane Bože, přej nám smíru!...“
Padlo devět officírů;
ráno pohřbil lidu dav
devět těl a devět hlav.

Ze rtů na rty lítla slova:
„Lépe mřít než rabem být!...“
Když spěl Ramé do Pasova,
zaskočil jej český lid;
zbil ho, zbraně sebral k tomu,
a když v strachu přišel domů,
dal mu — zasloužený žold —
hlavu srazit Leopold.

Znamení.

Vuz skřipnul — kola tiše stála -
v tlum paustva vkročil Bedřich král,
a paní králová se smála,
když Dikastus ji požehnal;
lid pražský o nových sně hodech
sběh' k Hradčanům se odevšad,
a po krášlených kvítím schodech
šel Bedřich na královský hrad.

Ve zdobném svatovítském chrámě
dal lehké hlavě těžký skvost,
meč říše smělé vzalo rámě,
a plece pláště ozdobnost;
a žezlo, které bylo stráží
slov kmetských v blanách soudních desk,
ve slabé zachvělo se páži
jak v černém mraku rudý blesk.

Král rouchem vládce přioděný
v síň Vladislavskou hrdě všel,
kde nádherné se leskly stěny,
v nichž světel jas se odrážel;
lid dveřmi spěl, jak včely česly,
kol zvučel trub a bubnů ryk —
a nad královou hlavou nesli
skvost Karlův Roupovec a Šlik.

A hodokvasil Bedřich v hradu,
blah prázdnil naplněnou číš
a hejskovskou si hladil bradu,
vždyť králem byl a dostal říš;
a králová? Ta v řadách šlechty
vstříc mladým pánům kyne všem
a prohlíží svých rukou nehty
a skvostný rukávců svých lem.

A když bylo již po hostině,
král franckým vínem syt šel spat,
a prostřed ložní svoji síně
svrh' s beder pláště majestát,
naň korunu dal, klenot kříže
i zlaté žezlo, ozdob směs:
„Tu leží," děl, „mé vlády tíže..."
a umdlen v těžké snění kles'.

Strach divoký mu v ňadrech buší,
zrak kolem zírá. — Jaký zjev?

Sta přízraků se rodí v duši —
hle, králův purpur, totě krev!
Tím pláštěm, z něhož cetky střásá,
té sítě prostřed — hrozná věc —
se odívá a k boku pásá
meč — šklebící se kostlivec.

„Ty's zhrdl," dí, „tím rouchem slávy,
spit tupě na lože jsi pad';
nuž beru korunu s tvé hlavy
a za tebe chci kralovat;
jsem větší tebe: králem králů,
ač jindy šat můj bez ozdob;
jeť v haleně i v pluvialu
vždy prestolem mým — temný hrob!

Ty panovat čas budeš krátký,
já plenem chci tu krásnou říš,
a vezmu všecko: hrady, chatky
i hlavy; ty své ušetříš;
leč ušetříš jí pro potupu,
tvé jméno v žírných krajích těch
víc uškodí než mračna supů
a bude vnukům pro posměch!

Já krutě v Čechách vládnout budu
a vytrvám zde na sta let,
lid utrmácím pouty bludu
a jařmem — ducha volný vzlet;

těm, jimiž světlo vzplát by mělo
ve zatemněných času dnech,
leb srubnu, zhanobím jich tělo
tam před radnicí na prknech.

A nyní s bohem, slabý králi,
já pánem jsem a sluhou ty's;
tam k Bílé Hoře – pohleď v dáli –
meč vzplanul žhavě rudý, viz!
ta jeho ustavičná chvění,
hleď, dvěma druhům vzkazy jsou,
v jich objetí však lásky není;
jsouť: špalek s rudou sekerou!" —

A mizí přízrak! Či je snění?
Král v němé hrůze s lože vstal,
čas zvolna kráčel k době denní,
a Bedřich k oknu vrávoral.
Hle, jaký divný bleskot v mraku!
Chce vzkřiknout, strachem pozbyl řeč;
vstříc zděšenému hrozí zraku
od Bílé Hory rudý meč!

Jan Jesenský.

Zvon svatvečerní oněměl;
Jan Jesenský sám v kobě dlel,
a divně se mu srdce chvělo;
byl ť prvně pitval lidské tělo.

A bádal, zkoumal zas a zas,
a jako střela letěl čas,
až zory blížila se chvíle;
Jan umdlen, teskliv ustal v díle.

Tich na stolec se usadil
a klenbu čela dlaní kryl
a snivým okem před se hledě
dál tonul duchem v tělovědě.

A na mrtvolu zírá něm —
hruď chví se citu záchvatem,
zrak mlží se, ret bledý šepce . . .
Sen divný rozkřídlil se v lebce.

Jan stená... Hrozno! Mrtvý muž
zas živ je, vstává, stojí už;
šíj přímí se, tvář rudne bledá,
a ruka zvolna výš se zvedá.

Zrak temný jasně hledí z řas,
z úst dutý plouží se mu hlas,
v tvář mistru bolestně se dívá
a oholenou hlavou kývá.

„Chceš člověka znát stůj co stůj?
Jak líto mi tě, Jene můj!
Ty's dychtiv zkoumal lidské tělo,
jež nad tebe přec mistra mělo.

Ty's rušil je, ač, vše bys znal —
pro dobrou věc jsi vykonal,
tož pro věc dobrou, čas až vzplane,
též tobě odplatou se stane.

Za rok a den — to krátký čas, —
zas jiný mistr na úžas
všem učiní ti hrozně, lítě,
co na mně ty jsi konal skrytě.

Z úst jazyk vyřízne ti kat,
pak na lešení budeš sťat,
a tělo tvé — jak v hvězdách psáno —
všem k hrůze bude rozřezáno.

Ó běda nám!“ ... V tom svěže zvon
zní Bohu jitřní na poklon,
a mrtvý na znak zpět se kácí...
Sen prch', Jan procit': „Nuž zas k práci!“

Ó strašný, hrůzoplodný sen!
Zda výstraha či přelud jen?
Co, mistře, v duši se ti děje,
že k Týnu zříš a hruď se chvěje?

Co vidíš tam v té spoustě mlh,
že ret tvůj zbledl' a pohled zvlh'?
Zlým za dobré svět druhdy platí,
leč ti, kdo za vlast mrou, jsou svati!

Pozdní smír.

Zášť a zrada přelstily se v práci,
ukončen byl bělohorský boj,
Hvězdou k Praze táhli Bavoráci,
s nimi saských kyrysníků roj;
k Strahovské jak vrány tíhli bráně,
mrtvolami kryty byly stráně,
v rukách trupů rudá tkvěla zbroj.

Raněné dva druhy nepřátele
hostil děly podrcený les,
starý pěšák ranou od čepele,
mladý jezdec ranou z pušky kles';
mimo oba spějí vojska davy;
by jim koně nerozbili hlavy,
s knězem ranlék v ústraní je nes'.

„Bože," vzdechl jezdec, „co as dělá
zlatá matka v chýši rodných hor?"
„A co moje žena všeho bdělá,
od níž hněv mne vypudil a vzdor?..."

„Aj, tys Čech?“ dí udiven druh druhu,
„do jakého kouzelného kruhu
vehnal bratry rozkacený spor.

Umíráme“ — mluvil starší temně —
„za věc různou, sám jak satan chtěl,
oba synové té krásné země,
již nám Pán Bůh určil za úděl;
druha druh jsme stříleli a kláli,
císaři jsem sloužil já, ty králi,
na vlast já, i ty však zapomněl.

Života jsme dali; cizák smělý
vezme vše, co zbylo z vlasti zdob,
vše, zač jsme se bili, co jsme chtěli,
a lid bude zase jako rob
mřít a hynout ve sváru a truce...
Slyšíš, mládče, podejme si ruce,
aby bratry v jeden nesli hrob.“

Pozřel jezdec na pěšáka okem,
druhu ruku podal, hlavou kýv':
„Běda, je-li bratr bratru sokem,
svéhlavě jen sebe pamětliv;
v takém nepřátelství, sváru, zášti
černá smrt se vkrádá v ohňů plášti
s mraky útrap do oteckých niv.

Smířeni jsme, kéž i národ český,
nežli znova přijde zhouby den,

slyšíš, hrade, blížencem buď vesky,
než se skácíš...“ Skonal ten i ten;
ruka ruku tiskla, žel, že pozdě;
sever těkal po dalekém hvozdě,
loupež s vraždou braly kraje v plen...

Pod popravním lešením.

Země proudy krve ssála,
národ hynul, čas byl klat,
v Praze vojska Němců stála,
před Týnem stál mistr kat.

U špalku stál na lešení,
na špalek dal hlavu Šlik,
meč se blýskl — v bubnů znění
pláč se mísil, sten a vzlyk.

V srub šťatého nesli pána;
sivá hlava jeho — žel —
do rakve mu na hruď dána,
k rakvi za stráž Španiel.

Drze kmetu ve tvář zíral,
lál mu, spílal zas a zas,
plece shýb' a v ruce svíral
šťaté hlavy bílý vlas.

Rval jej, trhal hrubou pěstí,
klnul, soptil: „Ejhle pes,
našich mnichů zbožné zvěsti
hrdě odmítal, až kles'.

Krista líbat nechtěl ani . . .“
a již hlavu bít chtěl chlap,
nebil však, Šlik mrtvý maní
nečistou mu ruku lap'.

Zúpěl žoldák: „Ach, ta muka;
pusť!“ Leč nezpomohlo nic,
živou ruku mrtvá ruka
svírala vždy víc a víc.

Zesinal chlap snědé tváře,
třeštil zrakem — hrozný zjev —
okem plným rudé záře
v hruď mu blýskal mrtvý lev.

Křičel lotřík, píchal, sekal . . .
Druh přikvapil vyděšen:
nepomoh'; chlap prosil, klekal,
ale rukou nemoh' ven.

Ač z knih svatých hned a znova
mnich se modlil na pospěch,
přece ruka žoldákova,
vázla jako v okovech.

Marno! Drábu slzy kanou,
strachem srdce změklo přec...
„Pro vlast svoji křižovanou
smiluj se," lkal zlotřilec.

Chvěl se trup, chvěl chvíli mnohou,
chvěl se sťaté hlavy ret:
„Pro vlast — pro vlast přeubohou,
jdi!" a lotra pustil kmet.

Ze stanu jak šelma z klestí
šílený ven spěchal druh,
do smrti však u zápěstí
krvavý ho strašil pruh.

Chebský kvas.

Gallas děl Gordonovi:
„Frídlandský Švédům hoví,
je zrádce, všecko všudy znám,
tu v důkaz jeho listy mám,
Arnim s ním vyjednává,
Richelicu peníze dává.

Toužíš-li po hodnosti,
všech zrádců vojsko zhosti,
jsouť Trčka, Ilov, Kinský — spěš!
Valdštýna však ať nemineš;
vrchem svých druhů být musí,
českým než králem být zkusí.“

Gordonův pohled plane:
„Slyším-li dobře, pane?
nechápu věru, snad to klam,
císařova-li zabít mám
bez trestu mocného ujce?“
„Pryč s ním, věz, vzpoury je strůjce!“

Dukáty Gallas zvoní,
Gordon se k zemi kloní:
„Nuž, jak si přeješ, bude, věz,
přemluvím druhy ještě dnes.
Irčané, lakotní braši
Butler a Leslie jsou naši!

Dost jich v mém slouží pluku,
dám-li jim tolar v ruku,
snesou ti mrtvol celý týn:
Macdonald, Deveroux, Geraldín;
Burg pak, ten hodný, když třeba,
za kus to učiní chleba."

„Výborně, druhu zlatý,
pocty jim slib i platy;
lajtnantem kdo je, hned v týž den
setníkem bude povýšen,
a kdo je prostým té doby,
fenrichem patent ho zrobí."

Šťasten byl Gordon z míry,
k hodu zval oficíry
všecky, jež Valdštýn s sebou měl,
leč Butlerovi tajně děl:
„Do panské půjdeme seče,
dragouni ať brousí meče!"

Každému Gordon hosti
dvořil se s úlisností,

ohnivá vína dal píti všem,
přišli též Leslie s Butlerem,
všickni se bavili, smáli,
v úkrytu dragouni stáli.

Vyskočil Ilov z křesla:
„Šťastná nás hvězda snesla,
ať žije Valdštýn“ — a číši zved' —
„jenž naše voje k slávě ved',
rozplašiv dotěrné škůdce,
ať žije velký náš vůdce!“

S Trčkou vstal Vchynský ruče,
číší s ním o číš tluče:
„Ať žije pýcha našich dnův,
vítězný strážce císařův,
Valdštýn, král Čechů ať žije!“
Butler však mumle: „Ej, zmije!“

Do síně měsíc zřel bílý,
Butler zvrh' konev; v tu chvíli
Giraldin, Deveroux, jezdců sbor
do síně vrazil. „Hoši z hor,“
Butler křik', „vše, co kol stolu,
vesele zrubejte dolů!

Dřív Trčku s Vchynským skolte,
potom dle chutě volte!“
Ilov však, podrážděný lev,
na vrahy skáče — hrozný zjev —

nadarmo! Ze zadu v praní
chlapskou je probodnut zbraní.

Co bylo v sále koli:
sedadla, svícny, stoly,
konvice, džbány, číší směs,
rozbito všecko, hrozný děs,
okolo oken i dveří
malvazír s krví se peří.

Zrubáno všecko všudy;
meče i zabitých údy,
hlavy i trupy, že až strach,
rozházel v síni běsný vrah;
sluhům vlas hrůzou se ježí,
do sklepů skrýti se běží.

S příšerným lotra klidem
hovořil Butler s lidem:
„Sem, zbitých bedny, skvosty ven!
Dělme se! S trupy do beden!
De Suys je vystaví v Praze;
ve Vídni bude teď blaze!“

Vzat stříbra skvost i šatu,
a Butler děl pln chvatu:
„Tady jsme v koncích, nyní v ráz
vděčnější práce čeká nás:
u vdovy Pachhelbky vnadné
hoví si Valdštýn, ať padne!

Pak vám dám všeho dosti,
všickni jste moji hosti;
rozkazů páně chci být práv,
s Bohem to spraví Patrik Taaffe,
s císařem vídeňští rádci...
Za mnou již k vojvodě, zrádci!"

Valdštýn.

Byl Valdštýn k spánku připraven,
s ním hvězdář ještě bděl.
„Jsem chor, můj Seny; smutný den —
hvězd význam se mnou sděl!

Co dí?“ — „Jen chvilku času přej.“ —
„Nuž?“ — „Zlá je dnešní zvěst;
na komorníky zavolej
a rapír sevři v pěst.“ —

„Kde Ilov, kde můj strážný roj?“
„Těm družkou ještě číš —“
„Slyš! Hluk! . .“ „Svár stráže . . .“ „Ne, to boj,
zda zbraní neslyšíš?

Vzbuď družinu, spěš!“ „Kvapím již! . . .“
V tom Butler vrazil v sál.
„Aj, Butler zrádcem?“ „Ty's jím spíš! . . .“
„Co chceš?“ „Bys život dal!“

„A proč? „Chceš v Čechách králem být
a s Švédem jsi se shod'!“ —
„Já?... Trčko! Kynský! — Kde můj lid?“
„Ty jsem už dříve bod'!“

„A kdo tě poslal?“ „Císař!“ „Lžeš!“
„Nač spor?...“ „Mluv!“ „Deveroux, v před!“
„Pryč!“ „Bodni, Deveroux!...“ „Jak se hneš!...“
a Valdštýn čepel zved'.

Leč neťal; partisany hrot
vnik' do prsou mu v ráz,
a Butler v smíchu děl: „Už skrot'!“
a druzí: „Teď nám snáz!“ —

Vzkřik' Seny, když se navrátil:
„Ó jaký děsný zjev!“
a hrůzou samá slza byl,
a Valdštýn samá krev! —

Vrah hojné statky darem vzal,
a císař za tu věc
mší do tří tisíc sloužit dal,
leč klidu neměl přec!...

OBSAH.

	Str.
Smrt Břetislavova	7
Záloha	9
Záviše z Falkenšteina	15
Noc před bojem	22
Mistr Jiří	27
Smrt králové Anny	34
Václavův přípitek	42
Hus	45
Teplá hlína	47
Husitský desátek	51
Přísaha	56
V zemi to duní	62
Černý host	66
Menhart z Hradce	70
Jeronym na hranici	72
O Mladvankovi	73
Smír	79
Hody kostolanské	86
Korvínova smrt	99
Kiniszi Pál	105
Czobor	108
Albrecht z Kolovrat	113
Pokuta odpadlíků	122
Znamení	131
Jan Jesenský	135
Pozdní smír	138
Pod popravním lešením	141
Chebský kvas	144
Valdštýn	149

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
5038
H48
1900
sv.18

Heyduk, Adolf
Spisy